

Utvärdering av ALFA2 i Laholm - Ett brukarstyrt ESF-projekt för arbete och delaktighet

Maj 2012

Ann-Christine Gullacksen

Greger Nyberg

RoseMarie Hejdedal

Kommunförbundet Skåne, FoU Vålfärd

INNEHÅLL

	Sidan
Presentation av utvärderarna	4
Inledning	5
ALFA2 projektet	5
Utvärderingsuppdraget	5
Bakgrund	6
ALFA:s historia och idén om ALFA2projektet	6
Projektets innehåll, mål och avgränsning	6
ALFA2projektets medarbetare	7
Projektets styrning och förankring i kommunen	8
Utvärderingens utgångspunkter	9
Vad är ett projekt?	9
Att utvärdera ett projekt	9
Våra överväganden inför utvärderingen	10
Projektets intressenter	12
Metodbeskrivning och analyserat material	12
Brukarutvärderare	12
Resultat av utvärderingen	14
Det inre arbetet i ALFA2	14
Ett brukarstyrt projekt	14
<i>Hur har ledningen av projektet utvecklats?</i>	15
<i>Coaching och brukarstyrning</i>	16
<i>Informatörernas syn på brukarstyrning</i>	16
<i>Hur ser intressenterna på brukarstyrning?</i>	17
Samarbete informatörer och coacher	17
<i>Hur har då coaching fungerat i ALFA2?</i>	17
Egen utbildning och personlig utveckling	18
Attitydpåverkan	19
Föreläsning som metod för attitydpåverkan	19
Andra sätt att påverka attityder	20

Arbete/sysselsättning	21
Sociala slussen och arbetsslussen	21
Samarbetet med föreningen Tian	23
Temakvällar	24
Mentorskap	25
Inflytande, delaktighet och jämställdhet	25
Delaktighetsmodellen	25
Brukarråd	27
Texter om delaktighet och inflytande	28
Jämställdhetsarbete	30
<i>Vad är jämställdhet?</i>	30
<i>Jämställdhetsarbete i ALFA:s verksamhet</i>	31
<i>Jämställdhetsarbete i samarbete med andra</i>	33
Öppenhet och tillgänglighet	34
Tillgänglighetsarbete	34
<i>Fysisk tillgänglighet</i>	34
<i>Tillgänglighet i kommunikation och information</i>	35
<i>Öppet Hus</i>	36
Utvärderarnas reflektioner	37
Olika fokus	38
Brukarstyrning	39
Arbetsslussen	40
Attitydpåverkan	41
Samverkan	42
Slutsatser	43
Till sist	45
Referenser	46
Bilagor	
1. Materialsammanställning	
2. Vad är Delaktighetsmodellen?	
3. ALFA2:s Mentorskapsmodell	

Presentation av utvärderarna

Ann-Christine Gullacksen, docent i socialt arbete, har deltagit i flera utvärderingsuppdrag som Centrum för tillämpad arbetslivsforskning, Malmö Högskola, har genomfört av EU-projekt. Stor del av hennes forskning har riktats mot forskning som rör möjligheten att leva ett fullvärdigt liv trots en funktionsnedsättning. Meningsfull sysselsättning, arbete och delaktighet i samhällslivet är exempel på sådana forskningsområden. Hennes forskning har präglats av ett uttalat brukarperspektiv på de frågor som studerats.

Greger Nyberg, har de senaste åren arbetat som verksamhetsledare inom FoU Skåne huvudsakligen inom funktionshinderområdet och då bl a utvecklat Delaktighetsmodellen tillsammans med Ann-Christine Gullacksen. Greger Nyberg har en mångårig erfarenhet från arbete inom kommunal omsorgsverksamhet bl a som socialchef och kvalitetschef. Inte minst i den senare befattningen har han arbetat med utvärdering och kvalitetssäkring.

RoseMarie Hejdedal arbetar som utvecklingskonsult med utvecklingsfrågor i kommunal och privat verksamhet. Hon har genomfört två större utvärderingar av Delaktighetsmodellen. Kvalitetsutveckling, uppföljning och utvärdering har varit tongivande uppgifter i tidigare kommunala anställningar som utvecklingsledare och kvalitetsstrateg samt som socialkonsulent vid länsstyrelsen. Hon har en gedigen erfarenhet inom omsorgsverksamhet.

Inledning

ALFA2projektet

ALFA2 projektet är ett s.k. brukarstyrt projekt som drivs av personer med intellektuell funktionsnedsättning med stöd av coacher. Verksamheten har en organisatorisk tillhörighet i LSS-verksamheten, Laholms kommun. ALFA2projektet har genomförts med bidrag från Europeiska Socialfonden (ESF), programområde 2 "Ökat arbetskraftsutbud" och med Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan som medfinansiärer. Projektet har pågått från den 1 mars 2010 till och med februari 2012. I förprojektet ALFA under 2009 gjordes planläggningen av vad som skulle genomföras i ALFA2projektet.

ALFA2 vänder sig till personer med intellektuell funktionsnedsättning, och även personer som befinner sig i gränslandet till målgruppen och som riskerar att hamna i isolering och utanförskap. Detta är målgruppen som avses i texten.

Av ESF-ansökan (ESF, 2010 – 2012) framgår att syftet med ALFA2projektet är att ge personer med intellektuell funktionsnedsättning ökade möjligheter till studier, arbete, sysselsättning och fritid utifrån var och ens egna resurser och intressen. Personer med intellektuell funktionsnedsättning ska kunna leva på lika villkor som alla andra medborgare i Laholms kommun. Tanken är att öka målgruppens möjligheter till inträde på arbetsmarknaden. Detta ska ske genom aktivering av resurser hos projektdeltagarna, påverkan och attitydförändringar inom målgruppen samt genom bred samverkan mellan alla samhällsaktörer.

Utvärderingsuppdraget

Utvärderingens syfte har varit att ta reda på vad ALFA2 lett fram till. Den har tagit sin utgångspunkt i den aktivitetsplan som finns i projektplanen för ALFA2. Aktiviteterna har undersökts dels utifrån sin koppling till projektets målsättningar och huvudsyfte dels utifrån hur de utvecklats under projektets gång. På så sätt har utvärderingen genomlyst inte bara måluppfyllelse och eventuella avvikelser från målen, utan även positiva bieffekter och orsaker till dessa. Utvärderingen har ett tydligt brukarfokus, vilket är i samklang med att ALFA2 har tydligt brukarfokus i hela sin uppläggning.

Utvärdering har genomförts under ledning av docent Ann-Christine Gullacksen med stöd av verksamhetsledare Greger Nyberg och utvecklingskonsult RoseMarie Hejdedal. Samtliga har under flera år arbetat med brukarinflytande i utvecklingsprojektet Delaktighetsmodellen, vars syfte är att stärka brukares inflytande över sin egen situation. En referensgrupp med två brukare från föreningen Grunden i Malmö, har varit knuten till utvärderingen. Dessa två brukare har även genomfört en gruppintervju med ALFA2gruppen. Utvärderingen har genomförts från mitten av januari 2012 till slutet av april 2012.

Bakgrund

ALFA:s historia

ALFA2 har en förhistoria i föreningen Tian Grunden, Laholm, som drivs och besöks av personer med intellektuella funktionsnedsättningar. Under drygt tio års tid har föreningen arbetat med olika projekt som riktar sig till dessa unga människor för att de ska bli medvetna om sina rättigheter. I ett projekt, finansierades av Allmänna Arvsfonden, arbetade en grupp med frågor kring mänskliga rättigheter, inflytande och delaktighet. De diskuterade och penetrerade sin egen situation i samhället, andras syn på dem och deras funktionsnedsättning och konsekvenserna av andras attityder. Ur denna satsning växte en grupp personer med stärkt självkänsla som ville arbeta vidare med frågor kring arbetsmöjligheter för personer med intellektuell funktionsnedsättning. Samtidigt som deras projekt avslutades befann sig Laholms kommun i ett utvecklingsarbete för att förbättra situationen för personer med funktionsnedsättning (Livslust 2008). I detta sammanhang förverkligades idén om ett nytt projekt som kunde förena ALFA:s erfarenheter och kommunens satsning (Projektansökan, 2009).

Projektets innehåll, mål och avgränsning

Projektets syfte är: att påverka individuella attityder inom målgruppen, kommunens egna och samverkanspartners verksamheter för att skapa delaktighet, studie- och yrkesmöjligheter. Huvudsyftet är att öka målgruppens möjligheter till studier, arbete och sysselsättning samt boende och fritid i enlighet med sina egna resurser och intressen på lika villkor som för alla medborgare i Laholms kommun, nationellt och internationellt. (ESF, 2010 - 2012)

Målsättningen kan sammanfattas så här: Projektet ska bidra till att fler ur målgruppen får möjlighet att välja en personligt anpassad utbildningsväg med sikte på ett självständigt arbete, alternativt finna sådant arbete, eventuellt med någon individuell stödform. Projektets uppgift blir att forma personliga delmål på denna väg. Som första steg har man utformat den Sociala slussen vars uppgift är att skapa den sociala grunden för att gå vidare mot ett arbete. Här betonas gemenskap, delaktighet och inflytande. Nästa steg är Arbetsslussen som mer konkret tar sikte på arbete i någon form. Det kan vara praktikplatser, personligt vald daglig verksamhet eller yrkesstudier.

I beskrivningen av ALFA2projektet (ESF, 2010-2012) nämns de metoder som projektet skulle arbeta med för att nå dessa mål. Mentorskap är en metod för att ge personligt utformat stöd till dem som söker sig ut i arbete/sysselsättning. En uppgift för projektet har varit att anpassa en sådan metod. I övrigt nämns mer allmänt olika sätt att verka för informationsspridning och attitydpåverkan. Det är framför allt föreläsningarna, eget producerat informationsmaterial, spridning av detta, egen hemsida på Internet. Brukarråd är ett sätt för att öka brukarinflytandet i boende och på daglig verksamhet.

Ett viktigt syfte med projektet är deltagarnas egen utveckling mot nya erfarenheter och kunskaper som exempelvis att lära sig lämpliga metoder för informationsspridning och att samverka. Opera-metoden för kreativa arbetsmöten tas upp som ett exempel.

Projektplanen innehåller en genomförandeplan med ett antal olika delar. Dessa är: att utveckla brukarråd, anordna Temakvällar, attitydpåverkan genom bl a föreläsningar, arbetssluss,

utarbete en kommunikationsstrategi, samverka med olika aktörer, utveckla metod för mentorskap, ha en viss omvärldsbevakning och särskilt i detta arbete observera jämställdhets- och tillgänglighetsfrågor.

I ESF-ansökan (ESF, 2010-2012) framgår följande målsättning med ALFA2:

- Fler personer får möjlighet att aktivt välja en utbildningsväg som är personligt anpassad efter intresse och egna resurser.
- Fler personer bereds möjlighet att aktivt söka arbete/sysselsättning som är personligt anpassad efter intresse och egna resurser. I projektet formas personliga delmål på vägen mot ett arbete på den öppna arbetsmarknaden. Delmålen kan vara personlig utveckling genom individuellt stöd på praktikplatser eller i daglig verksamhet samt kompetensutveckling med stöd av coach.
- ALFA2gruppen utarbetar modell för, arbetar med och samordnar brukarråd inom kommunens dagliga verksamhet. Brukarråden ska vara ett verktyg för att uppnå ökad delaktighet, jämställdhet och jämlikhet.
- Metoder, teoretiskt och praktiskt stöd ska tas fram för att inventera resurser och stödbehov. Mentorskap, matchning av arbetsuppgifter är exempel på personligt utformat stöd till dem som söker sig ut i arbete/sysselsättning. Delta i nationella och internationella nätverk för erfarenhetsutbyte och metodutveckling.

ALFA2projektets medarbetare

Huvudpersonerna i detta projekt är de elva personer med intellektuell funktionsnedsättning som anställts med lönebidrag som *informatörer* för att genomföra ALFA2. Förutom att tillhöra ledningen av projektet ingår informatörerna i målgruppen som projektet ska stödja för att komma närmare arbetslivet. Några av dem har ingått i ALFAgruppen före projektet och anställdes i samband med att projektet inleddes. Andra har anställts efterhand som de kommit i kontakt med projektets arbetsluss.

ALFA2 drivs av dessa informatörer med stöd av tre coacher. *Coachernas* uppgift innebär att finnas till hands och agera när informatörerna har behov av stöd. I coachernas ansvar ingår också att förklara arbetsregler, diskutera målet med projektet, hålla processen igång och genom dialog driva projektet framåt. När vi i denna utvärdering nämner ALFA2gruppen menar vi gruppen med informatörer och coacher.

ALFA2:s verksamhet är inordnad i kommunens organisation. Alla anställda informatörer och coacher har därmed ett arbetsavtal, en chef samt rättigheter och skyldigheter som alla andra anställda i kommunen. *Chefen* har bl a medarbetarsamtal med alla och håller Arbetsplatsträffar. Närmsta chef har under största delen av projektperioden varit avdelningschefen för LSS. Under de sista månaderna övertogs ansvaret av enhetschefen för daglig verksamhet.

En *arbetssamordnare* inom kommunens LSS-verksamhet har som uppgift ge personer med intellektuell funktionsnedsättning stöd att finna meningsfull sysselsättning. I denna uppgift ingår att ”bygga broar” mellan särskola och arbetsliv. Arbetssamordnaren har efterhand kommit in allt mer i ALFA2.

Till projektet har knutits en *handledare*, doktor i sociologi, från Halmstad högskola. Handledningen har skett regelbundet med samtliga projektmedarbetare under hela projekttiden. Handledarens uppgift har varit att möjliggöra reflektion kring frågor som rör samarbetet i projektet.

ALFA2 och föreningen Tian är nära sammanlänkade och till stöd för varandra. Fyra av ALFA:s informatörer har styrelseuppdrag i föreningen, som är ansluten till Riksföreningen Grunden Sverige.

Projektets styrning och förankring i kommunen

Projektet är väl förankrat inom den kommunala organisationen i Laholm. Både politiskt och på förvaltningsnivå. Här finns en tydlig utvecklingskedja som kan spåras till ett utvecklingsarbete *Livslust* med start 2006. Inriktningen mot att reformera och utveckla insatserna är starkt politiskt förankrat bl a i socialnämnden.

Socialnämndens ordförande påpekar att stödet från ESF har varit viktigt för utvecklingen av ALFAprojekten. En avgörande positiv betydelse har varit att man kunnat skapa en kedja av sammanhängande projekt. Man har kunnat ta tillvara erfarenheter och utveckla dem vidare. Ett politiskt program för 2011 – 2014 för personer med funktionsnedsättning syftar till att styra och vägleda olika kommunala åtgärder. Ett avsnitt där – arbete – kan vara av särskilt intresse för *arbetslussen* inom ALFA2. Kommunen ska utgöra ett föredöme avseende möjligheter att erhålla anställning, arbetslivspraktik, sysselsättning etc. Kommunen ska medverka till att tillhandahålla lämpligt arbete/sysselsättning för funktionsnedsatta.

Det politiska engagemanget utvecklades till ett politiskt inriktningsbeslut kring ALFA2. Socialtjänstens verksamhetschefer gavs ansvaret att formulera uppdraget för projektet vilket beskrevs i ESF- ansökan (Projektansökan 2009).

Styrningen av projektet kan delas upp på tre nivåer. En övergripande styrgrupp för projektet etablerades med socialtjänstens operativa ledningsgrupp som kärna. En projektadministration etablerades med kommunens kvalitetschef som huvudansvarig, en ansvarig ekonom och en verksamhetsutvecklare som ansvarig för kvalitetssäkring och verksamhetsutveckling.

Organisatoriskt knöts ALFA2 till LSS, daglig verksamhet, vilket kan ses som nivå två. Områdeschefen fick ansvar för arbetsledning och arbetsmiljöfrågor. I praktiken blev styrgruppens möten allt glesare och områdeschefen fick arbeta med direktkontakter till olika inblandade bl a medfinansiärerna Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen.

Genom sitt ansvar för arbetsledning fick områdeschefen ofta agera tillsammans med den tredje nivån, den ”interna” styrgruppen – ALFA2gruppen: informatörer och coacher. Projektgruppen var basen för den brukarstyrning som var en viktig, innovativ del i ALFA2 projektet. Via regelbundna Arbetsplatsmöten utvecklades projektgruppens ledning av den praktiska driften av projektet.

ALFA2 är ett brukarstyrt projekt inom ramen för kommunal verksamhet, en ovanlig konstruktion. Styrningen av projektet har påverkats av detta och ansvarsgränserna kan upplevas som otydliga. Brukarstyrningen har inte upplevts som renodlad och den kommunala organisationen har bevakat de ”yttre ramarna”.

Utvärderingens utgångspunkter

Vad är ett projekt?

Det finns vissa aspekter på denna fråga som har betydelse för vår utvärdering, därför vill vi kort beskriva några av dessa. Ett projekt är en verksamhet som har ett avgränsat uppdrag som ska genomföras på en viss tid. Det är mindre styrt än övriga verksamheter i organisationen. Syftet är ofta att tänka i nya banor, förändra, finna alternativa vägar. Projektdeltagarna ges lösare tyglar och möjlighet att gå utanför de traditionella arbetsgängen i verksamheten. Ett projekt fungerar efter sin egen logik och har därför möjlighet att prova nya lösningar och idéer – det är däri utvecklingsmöjligheten finns. Projektmedarbetarna måste ha en samsyn på de frågor de ska fördjupa sig i. De måste också organisera projektets inre arbete som bygger på medarbetarnas egna erfarenheter, visioner och förmågor.

Syftet med ett projekt kan antingen vara ”inåtvänt”, dvs. riktar sig mot att medarbetarna skaffar sig kunskaper, eller ”utåtvänt” som riktar sig till en viss målgrupp. ALFA2 kan beskrivas som ett projekt som är båda delar som vi ska se längre fram.

Ett projekt beskrivs ofta med en projektplan med uttalade mål som arbetet ska sikta mot och ge kunskap om. Upplägget ska möjliggöra att utforska nya vägar och att tänka nytt. Denna beskrivning kan låta enkel men innehåller samtidigt några motsägelser som är viktiga att känna till när man utvärderar ett projekt. Samtidigt som projektet inte ska tappa sina mål ur sikte och hålla sig till en projektplan, så förväntar sig omgivningen gränsöverskridande, frihet och nytänkande. Detta innebär att projektets insatser och uppgifter hela tiden påverkar det som var tänkt från början. Nya idéer och kunskaper kommer att påverka de tänkta målen och den genomförandeplan som var satt upp från början.

Många projekt startas av en person som brinner för ett visst område som han eller hon vill förändra, förbättra eller uppmärksamma. Ibland är det inte en person utan en grupp personer som tillsammans är engagerade och kan sägas bilda en kärngrupp i projektet. Man talar ibland om projektmakare vilket för ALFA2:s del kan sägas vara en grupp engagerade personer.

ALFA2 är ett brukarstyrt projekt vars drift leds av personer med intellektuell funktionsnedsättning som ingår i denna kärngrupp. Ett projekt som bärs fram av en vision kan stöta på svårigheter när idéerna ska testas i verkligheten. Det blir därför naturligt att projektresan blir ett sökande efter arbetsformer, samverkanspartners och möjligheter. Detta medför att idéer, målbeskrivningar och planering kan behöva göras om under resans gång. Den ursprungliga visionen blir en spjutspets in i framtiden.

Att utvärdera ett projekt

Ett projekt är i regel ständigt i rörelse utifrån sin övergripande idé. Det är just detta som gör det svårt att ha fullständig kontroll över ett projektarbete och dess utveckling. För de som ska utvärdera projektet kan det vara svårt att känna igen projektplanen i det som gjorts. Frågan inställer sig om man ska utvärdera mot den ursprungliga projektplanen eller följa den process som projektet varit igenom. Har projektmålen ändrats under tiden och varför i så fall? Är det projektarbetet i sig, projektmedarbetarnas tolkningar eller förändringar i omgivningen som är orsak? Ingrid Sahlin (1996) skriver i boken Projektets paradoxer att ”en förändringsprocess

måste per definition avvika från en förhandsplanering, åtminstone om syftet är att förändra något annat än dem som planerar och leder projektet” (sid 260). Det kan vara så att projektets fastlagda mål kan ha betydelse i ett avseende medan själva förändringsarbetet har betydelse i ett annat. Därför kan utvärderarens fokus också behöva förskjutas mellan olika perspektiv för att ge projektet som helhet rättvisa.

För ALFA2projektet finner vi flera fokus som kan vara relevanta för en utvärdering. Utöver en mer formell som ESF kräver finns andra fokus av värde för denna utvärdering. Det gäller flera kvalitativa aspekter som delvis är outtalade i projektplanen men som nu kan ses som betydelsefulla delar i ALFA2projektets samlade resultat, t ex projektet som läroprocess och som innovation, nyskapande. Vi återkommer till detta senare i utvärderingen.

ALFA2 startade med ett förprojekt under tiden maj – oktober 2009. Under denna tid fördjupades förståelsen av projektets syfte och mål för att finna lämpliga arbetssätt. Förprojektet utvärderades i november samma år av Magnus Tideman, professor vid Halmstad högskola (Tideman 2009). Tideman finner en positiv och engagerad inställning hos projektgruppen. Han uppmärksammar några hinder som de kan komma att möta under projektets gång. Sådana kan få betydelse när projektet ska utvärderas, eftersom indikatorer på framgång kanske först blir synliga lång tid efter projektet har avslutats. Han beskriver av denna anledning tre typer av mål för att underlätta en värdering av projektet. Det är de långsiktiga målen som riktar sig till personlig resursutveckling, som att bli stärkt för att komma ut i arbetslivet. Det kan för många ta ett tiotal år att komma dit. Den andra kategorin av mål är projektmålen som är mer konkreta och synliga. De går att bena upp i delmål som t ex att nå ut med sitt budskap till vissa grupper, ett antal av grupper eller individer och kan stämmas av efter hand. Den sista kategorin av mål han nämner är resultatmål, som kan ses som indikatorer på att budskapet verkligen slagit rot hos de personer man vill påverka.

Våra överväganden inför utvärderingen

I utvärderingen av förprojekteringen rekommenderades en fortlöpande utvärdering under projektets gång. Tideman (2009) rekommenderade en metod LFA (Logistic Framework Approach) som innebär att projektets olika delar och aktiviteter kontinuerligt analyseras för att mot slutet bilda ett underlag till ett utvärderande omdöme. Så har inte skett men idén att beskriva projektarbetets process har vi tagit fasta på. Det ger möjlighet att uppmärksamma projektet som en lärande process för medarbetarna och andra aktörer/intressenter. Tideman underströk särskilt lärandemiljö som viktig för projektmedarbetarna.

Tideman lyfter fram att en del av projektets syfte är att både kollektivt och individuellt stärka den personliga identiteten för personer i målgruppen. Det handlar om att väcka och stärka känslan av empowerment hos dem.

En annan slutsats som Tideman gör är att projekttiden på två år är för kort för att kunna räkna med synbara effekter och målrelaterade resultat av arbetet med att förändra attityder. Personal inom Vård och omsorg kan behöva lång tid för att ändra ett traditionellt synsätt från vårdande till stödjande för att främja brukares delaktighet. En annan faktor är att personer med intellektuell funktionsnedsättning behöver längre tid och mer stöd för lärande och förändring än andra utan dessa svårigheter, vilket är en utmaning för projektet som brukarstyrt. Dessutom

menar han att det krävs lång uppföljningstid för att kunna bedöma effekten av metoder för att utvidga arbetsmarknaden för personer ur målgruppen.

Sådana svårigheter bekräftas också i en utvärdering av Projekt Naturgårdarna av professor Gunnar Gillberg (2003). Projektet skulle skapa ett fungerande socialt arbetskooperativ som drevs av brukare (personer med intellektuella eller psykiska funktionsnedsättningar) med hjälp av arbetsledare. Gillberg följde projektet under tvåårsperioden som det pågick. Genom hans utvärdering kan man följa de tidiga svårigheter som dyker upp för att få projektmedarbetarna att fungera i sina nya roller och hur dessa löstes samtidigt som vissa hinder kvarstod. Att få det inre projektarbetet att fungera tog således tid.

ALFA2 är ett brukarstyrt projekt inom ramen för en kommunal verksamhet vilket är ovanligt och som betecknas som innovativt, nyskapande, i projektansökan. Ett generellt syfte med brukarstyrning kan vara att utveckla kunskap, stimulera förändringsarbete och stärka empowerment för brukarna. Själva styrformen för ALFA2 blir därför ett viktigt fokus att belysa i utvärderingen. Hur har denna styrform fungerat? Har den möjliggjort kvalitativa lärdomar för projektdeltagarna? Vilken betydelse har den haft för projektets resultat? Genom att ställa dessa frågor kan vi få veta hur projektets inre arbete fungerat samtidigt som vi får viktig kunskap om denna styrform som arbetsmetod.

Med utgångspunkt från Tidemans (2009) slutsatser och våra egna resonemang har vi lagt upp vårt arbete som en ”processutvärdering i backspeglarna”. Genom intervjumaterial och dokument bildar vi oss en uppfattning om hur arbetet fungerat och hur det utvecklats. Vi identifierar förändringar och hur de skett och satt avtryck i arbetet efter hand. Detta blir grunden som vi bygger våra slutsatser på.

Vårt syfte med utvärderingen har varit att beskriva och förstå den resa som deltagarna varit igenom med ALFA2projektet. På denna väg värderas de uppgifter som utförts och hur långt man nått vid projektets slut. Vi har strävat efter att utvärderingens slutsatser ska ha ett värde i den läroprocess som projektet har varit och fortfarande är för deltagarna.

I projektansökan har man lagt upp till flera mål inom ramen för projektets syfte. På grund av den ambitiösa satsningen har vissa delar av projektet fått mer fokus än andra. Förklaringen till detta är flera. Vi kan här anknyta till Tidemans slutsats om att projekttiden är för snävt tilltagen med hänsyn till projektdeltagarnas ovana vid att arbeta projektinriktat och till den funktionsnedsättning de har. Vid vår första genomgång av projektmaterialen stod det klart att vissa mål inte kunde följas upp av olika skäl som vi ska återkomma till. Vi anade också att det kunde finnas lärorika sidoeffekter av projektet som inte direkt speglades i målformuleringarna.

Detta har lett till att vi i denna utvärdering valt att fokusera vissa delar av projektet. Dessa är:

- Projektets inre arbete, brukarstyrning
- Attitydpåverkan
- Arbete/sysselsättning
- Delaktighet, inflytande och jämställdhetsarbete
- Öppenhet och tillgänglighet

Projektets intressenter

Projektets arbete och resultat följs av flera intressenter som kan ha något olika förväntningar och fokus. Vi har funnit följande nära intressenter: socialtjänstens ledning, kommunens LSS-verksamhet, föreningen Tian och medfinansiärerna Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan.

Personer som tillhör målgruppen och som tagit del av projektets olika aktiviteter är delvis svårare att identifiera i efterhand. De kan ha deltagit i sociala slussen och är ännu inte redo att träda in i arbetsslussen, men kan ändå ha påbörjat sin väg mot någon form av organiserad sysselsättning. Dessa personer har vi således haft svårt att få kontakt med vilket gör att vi inte bestämt kan uttala oss om hur stor denna grupp är.

Ett viktigt uppdrag för ALFA2 har varit att påverka attityder i närsamhället och hos personer själva med funktionsnedsättningar. Det ger en mycket spridd intressentgrupp som finns i olika sammanhang. Förutom att det alltid är svårt att bedöma attitydförändringar i efterhand är gruppen således svår att söka upp. Detta har haft viss betydelse för utvärderingens uppläggnings.

Metodbeskrivning och analyserat material

De områden som vi kommer att lyfta i denna utvärdering lämpar sig bäst att studera med kvalitativa metoder. Projektets orientering mot att påverka attityder på individuell- och gruppnivå samt att vara kunskapsgivande gör att kvalitativa metoder bäst kan belysa hur detta lyckats. ALFA2 har inte fört en kontinuerlig och systematisk statistik kring sina aktiviteter, vilket gör att vi inte gjort en kvantitativ bedömning.

Vi har använt oss av en dialogorienterad utvärderingsform där projektets informatörer och coacher löpande har bidragit med information och material som vi behövt. Ett stort antal intervjuer har gjorts med betydelsefulla, interna och externa intressenter i projektet individuellt eller i grupp (se sammanställning i bilaga 1). Några intervjuer har skett per telefon. Vi har analyserat protokoll från Arbetsplatsmöten, APM, minnesanteckningar från Arbetsplatsträffar, APT, och de löpande redovisningarna till ESF, Lägesrapporter. Vi har samlat in egenproducerat informationsmaterial och publicerade artiklar (se bilaga 1).

Utvärderingsteamet består av tre personer. Vi har tillsammans arbetat fram intervjuguiden och fördelat intervjuerna mellan oss. Vid intervjuerna har ibland alla tre varit med, ibland två eller en. I gruppintervjuerna har vi alltid varit minst två intervjuare. Samtalen har nedtecknats under samtalen gång och renskrivits direkt efteråt. Intervjuerna har varit halvstrukturerade och de intervjuade har fått en viss förhandsinformation om vad samtalen skulle handla om. Vi har strävat efter en avslappnad stämning vid samtalen, mer som en dialog mellan de intervjuade och oss.

Brukarutvärderare

Eftersom brukare intar en självklar huvudroll i ALFA2projektet var det självklart att även i utvärderingen lyfta brukarnas eget perspektiv. För att göra detta krävs att även brukare finns med i utvärderingsteamet. Vi tog därför kontakt med två personer med egna erfarenheter av intellektuell funktionsnedsättning. Eftersom utvärderingen gjorts på mycket kort tid har vi inte

haft möjlighet att ge dem en ordentlig inblick i utvärderingen som helhet. Brukarutvärderarna har dock vana av att göra intervjuer vilket var en viktig tillgång. Vårt upplägg tillsammans med dem har omfattat två träffar för att orientera om utvärderingen och en gruppintervju med ALFA2gruppen. Vid detta tillfälle var hela utvärderingsteamet med. Det var brukarutvärderarna som skötte samtalet som nedtecknades i vanlig ordning. Brukarmedverkan i utvärderingar används mer och mer men det finns få beskrivna metoder för hur deras erfarenheter bäst kan användas och integreras i arbetet. En erfarenhet som vi gjort stämmer med det som Magnus Karlsson (2011), docent i socialt arbete, skrivit om. Hans erfarenheter kommer från en mindre utvärdering tillsammans med brukare vid ett Fontänhus. Brukarna fick under ett år delta i en ”forskarskola” som skulle förbereda dem för uppgiften. Han menar att brukarna först bör ges möjlighet till att få grundläggande kunskaper om utvärderingsarbete för att deras insats ska bli bra. Brukarmedverkan har stort värde genom att tillföra ett inifrånperspektiv och kunskap om de förutsättningar som personer med funktionsnedsättning har i samhället. En utvärdering kan därigenom bli mer trovärdig.

Resultat av utvärderingen

Resultatredovisningen följer de områden som vi valt att fokusera:

- Projektets inre arbete, brukarstyrning
- Attitydpåverkan
- Arbete/sysselsättning
- Delaktighet, inflytande och jämställdhetsarbete
- Öppenhet och tillgänglighet

Som bakgrund till resultatbeskrivningen använder vi ansökan till ALFA2 och ESF:s dokument om projektet. Beskrivningen består av vårt samlade intryck från intervjuer, inläst material och övrig information (se bilaga 1). Sammanfattande analys ges till sist i rapporten.

Det inre arbetet i ALFA2

Vi har valt att i utvärderingen särskilt granska ALFA2projektets inre arbete eftersom projektet är brukarstyrt och på så sätt har betraktats som innovativt, nyskapande. Projektarbetet ses som en läroprocess för projektdeltagarna genom att de har coacher som stöd i sitt arbete. Således finns ett viktigt moment i projektet som handlar om deltagarnas personliga utveckling och kompetensökning. Den bild vi skapat oss av det inre arbetet grundar sig i det samlade materialet, dvs. intervjuerna och dokumentgenomgång. Det fokus vi här belyser är innehållet i begreppet brukarstyrt projekt sett från informatörernas, coachernas och ledningens perspektiv. Dessutom ser vi närmare på hur coaching fungerat. Projektets inre arbete har vi följt i protokoll och minnesanteckningar, i rapporter till ESF samt genom de intervjuades återblickande berättelser.

Ett brukarstyrt projekt

Brukarstyrning är ett begrepp som inte så ofta används om projekt. Att brukarorganisationer styrs av brukare dvs. föreningsmedlemmar är en annan sak. Vanligare är begreppen brukarmedverkan och brukarinflytande. Brukarorientering är ytterligare ett begrepp som Dahlberg och Vedung (2001) använder. Det är vidare och innefattar både medverkan och inflytande och kan i vissa fall vara en förutsättning för åtminstone inflytande.

I ett projekt kan ledningen hanteras på olika sätt men det finns alltid en projektledare och man talar oftast om en projektgrupp som omfattar de som utför projektarbetet. Brukarstyrning säger inget om hur styrningen ska ske och vad som ska styras.

Vi utgår i vår analys av brukarstyrning från ESF-ansökan där brukarstyrning beskrivs på följande sätt:

- *ALFA2 är brukarstyrt med coach som uppmärksammar problem/behov.*
- *Det innovativa med projektet är främst att det leds direkt av målgruppen. Alla beslut fattas i en projektgrupp som för närvarande består av ca 10 personer med intellektuella funktionsnedsättningar. De anställda coacherna har ingen självständig beslutanderätt.*

Bakgrunden till att projektet blivit brukarstyrt kan finnas i ALFA:s historia (se ovan). Under

den tid då Föreningen Tian drev Allmänna arvsfondsprojektet arbetade man tillsammans med en projektledare (nuvarande coach) med frågor om rättigheter, vardagsdemokrati och självkännedom utifrån egna erfarenheter av att leva med en intellektuell funktionsnedsättning. Detta innebar att ALFA2gruppen var rustade för att börja agera utåt och ta plats i samhället på lika villkor med andra medborgare. Samtidigt fanns i Laholms kommun ett långsiktigt utvecklingsarbete inom Vård- och omsorgsverksamheten som ska ”...främja den enskildes trygghet, livskvalitet och självständiga livsföring genom att prioritera förebyggande, hälsofrämjande och rehabiliterande insatser”. (Livslust, 2008). Det fanns således redan en orientering mot ökat inflytande för brukare av LSS i Laholms kommun när ALFA2gruppens tankar om ett arbetslivsinriktat projekt sjösattes. Två viktiga förutsättningar för ett brukardrivet projekt fanns således: Medlemmar i Föreningen Tian med kunskaper om och intresse för demokratifrågor och inflytande samt en officiell brukarorientering inom funktionshinderområdet i Laholms kommun.

Hur har ledningen av projektet utvecklats?

Från projektstart var det ganska oklart vad brukarstyrning skulle innebära. Man hade erfarenhet av samarbete från föreningen Tian men nu gällde arbetslivskrav och inte minst anvisningar för ESF-projekt.

Det tycks ha uppstått oro i ALFA2gruppen när man en bit in i projektet insåg att målen var många och innebar flera olika uppgifter. Det blev svårt att hinna med alla dessa. I samband med att projektdeltagare anställdes av kommunen som informatörer (tjänstebenenämning: informationsbiträde) under hösten 2010 förändrades ledningsformen. Ledningsgruppen drog sig tillbaka av oklara skäl, men man behöll ledande funktioner som chefskapet över verksamheten, projektansvarig (verksamhetsutvecklaren) och ekonomiansvarig som istället hade kontinuerlig direktkontakt med ALFA2gruppen.

Denna förändring innebar att ALFA2 införde Arbetsplatsmöten varje vecka vilka blev ALFA2gruppens ledningsorgan för driften av projektet. Här fattades alla beslut och alla informatörer som var närvarande vid mötet hade en röst liksom coacherna. Alla beslut fattades tillsammans och coacherna fattade aldrig egna beslut. Vid dessa möten tog man beslut om det dagliga arbetet, arbetsfördelning inför kommande uppgifter, sammansättning av arbetsgrupper, förberedelsearbete inför uppdrag som föreläsningar, studiebesök, resor o s v Den som inte var närvarande vid mötet hade ingen röst men informerades i efterhand både muntligen och via protokoll som skrevs. Ett område var undantaget denna ordning och det var ekonomi och budgetfrågor. I sådana frågor hade coacherna större ansvar och befogenheter än informatörerna.

Utöver Arbetsplatsmöten hade ALFA2 även Arbetsplatsträffar och morgonmöten där enklare frågor och rutiner diskuterades vars beslut inte grundade sig i projektplanen. Man inrättade olika arbetsgrupper för att hantera driften av verksamheten (städning, studiebesök, administrativa uppgifter). Även i dessa sammanhang fattades alltid gruppbeslut efter samma principer som vid Arbetsplatsmöten.

ALFA2gruppen beskriver att beslutsproceduren utvecklats från att till en början ofta skett med röstning mot att man numera klara att fatta beslut genom att komma överens om ett

beslut utan röstning. En annan förändring som utvecklats efterhand är ett alternerande ledarskap. Informatörerna skiftas om att ha ledarskapet för att förbereda, genomföra och dokumentera alla möten. Man har ansvaret två veckor i rad. Detta har gett god träning i hur en arbetsplatskultur fungerar. Varje arbetsledare har således också ansvar för att dokumentera diskussioner och beslut vid mötena. Eftersom informatörerna kan ha olika förmåga och erfarenhet av att skriva sådana anteckningar tar de stöd av kamraterna och coacher. Eftersom mötena kan styras av informatörer med liten erfarenhet av uppgiften kan mötena ibland ta mycket lång tid i anspråk.

En annan uppgift som låg i informatörernas inre arbete var ansvaret för att dokumentera olika aktiviteter för de månatliga Lägesrapporterna till ESF-kontoret. Detta har också skett men inte på ett systematiskt sätt. Det har därför varit svårt att få fram en helhetsbild av verksamheten i siffror, t ex antal besökare vid Temakvällarna, antal studiebesök och föreläsningar.

Coaching och brukarstyrning

Coacherna är anställda av kommunen med tjänstebeteckningen projektledare. Detta innebär att de har ett uttalat ansvar för projektets framåtskridande mot ett resultat. Coacherna beskriver att de i början kände sig osäkra på sin roll men vara fast beslutna att inte ta över eller godta en föräldraroll. De förstod snart att de måste komma med förslag på hur man kan leda arbetet och organisera det om projektet skulle komma igång. Man har sökt olika vägar för detta som går ut på att tillsammans, hela gruppen, diskutera hur man ska gå vidare. Alla ska känna att man deltar i beslut.

Coaching är således en viktig del i projektets brukarstyrning som coacherna beskriver ett gemensamt lärande. De tycker att detta egentligen är en bättre beteckning på styrformen. Det kan finnas en risk med benämningen brukarstyrning eftersom det ger intryck av att gruppen är mer självgående än den i realiteten är. Coacherna sammanfattar att det har tagit två år, dvs. hela projekttiden, för att finna ett bra sätt att tillsammans leda ett projekt.

Det grundläggande synsättet i ALFA2:s brukarstyrning är att alla har kunskaper och erfarenheter som tillsammans ger styrka. Men informatörerna behöver stöd för att hantera vissa delar av en arbetsprocess som t ex att driva, organisera och planera. Coacherna förklarar arbetslivets regler, rättigheter och skyldigheter och försöker hitta sätt att arbeta med konfliktlösning. Coachernas uppgift är också att hålla arbetsprocessen igång, driva projektet framåt och diskutera uppgifterna i förhållande till projektmålen. Detta gör de genom att ställa frågor och finna former som gör att informatörerna kan öka sin medverkan i att styra arbetet. Besluten gör man tillsammans.

Informatörernas syn på brukarstyrning

Informatörerna förmedlar på olika sätt i intervjuerna att de tar stort ansvar för projektet och sina uppgifter. Det finns en stark kollektiv anda i gruppen som känns naturlig. Tillsammans organiserar man, fördelar arbetet och löser konflikter som finns på alla arbetsplatser. Det finns en stolthet kring ansvaret man fått. Man är öppen om sina begränsningar och att man behöver hjälp och stöd i vissa uppgifter. Annars hade det nog bara blivit "lekstuga", säger någon.

Hur ser intressenterna på brukarstyrning?

Den chef som var med när ALFA2 startade beskriver brukarstyrningen ungefär så här: ett gemensamt ansvarstagande för informatörer och coacher med inslag av brukarstyrning. Den nuvarande chefen som kommit med det senaste året har en delvis annan beskrivning utifrån vad hon observerar nu: informatörerna bestämmer det mesta av den dagliga verksamheten, de tar många egna beslut, kan agera utan coacher i många situationer och kan också vara delaktiga i formella beslut. I det senare uttalandet kan man avläsa att informatörerna har utvecklats till att kunna ta ansvar för beslut och att coaching i styrprocessen inte behövs i lika stor utsträckning idag som när ALFA2 startade.

En annan intressent från kommunen som varit med under ALFA2:s hela resa, poängterar brukarnas möjlighet och upplevelse av delaktighet som ett uttryck för brukarstyrningen. Att finna former för att organisera arbetet och fungera i en arbetsliknande situation har tagit tid. Det tar också olika lång tid för brukare att utvecklas och man kan komma olika långt vilket lätt skapar obalans i det gemensamma arbetet. Tidsaspekten är viktig att ta med när helheten värderas. Hon talar också om projekttiden som en läroprocess som fortfarande pågår. Huvudansvaret för projektets ekonomi har funnits utanför ALFA2 och är den del som informatörerna haft minst inflytande över. Coacherna har i kraft av sitt tjänsteansvar som projektledare haft ansvar för att pengarna används till det som avsetts. Men budget och tilldelning har kommunens ekonom svarat för. Detta har stundtals orsakat tröghet och oklarhet i projektplaneringen då ingen i ALFA2 haft direkt insyn i hur mycket pengar som fanns disponibelt och beslut tagit tid. Detta menar de är orsaken till att de inte hade möjlighet att gå utbildningen i ”Operametoden”.

En generell syn som vi stöter på i samtalen med de intervjuade intressenterna är att man ser positivt på att informatörerna i ALFA2 projektet har haft stort inflytande i projektet.

Samarbete informatörer och coacher

En förebild för coaching finns i föreningen Grundens verksamhet. I en uppsats om medbestämmande inom föreningen Grundens dagliga verksamheter (Stäef & Johansson, 2008) har författarna intervjuat coacher och brukare om hur de ser på coaching. De beskriver coachens roll som stödjande, uppmuntrande, tillgänglig och återkopplande. Stödet ska utformas så att personen efterhand vågar ta eget ansvar och få mer självbestämmande. Alla beslut fattas tillsammans av coacher och brukare. I uppsatsen diskuteras också relationen mellan den coachade och coachen. Man poängterar att det är en balansgång för coachen att inte ta över och börja styra, särskilt som denna ingår i den gemensamma arbetsplatsen där även coachen har rätt till inflytande och delaktighet. Men, skriver författarna, coachen är den som professionellt och insiktsfullt ska kunna balansera sina roller som coach, anställd och arbetskollega till de coachade. Det är alltid deras bästa som coachen ska verka för.

Hur har då coaching fungerat i ALFA2?

Efter några månader fanns två coacher på plats i ALFA2 och har nu utökats med ytterligare en tjänst. De och informatörerna beskriver coaching på likartat sätt som starkt påminner om beskrivningen från uppsatsen ovan. Coacherna beskriver att de till en början gav förslag på

lösningar och vägval, diskuterade konsekvenser och ställde frågor för att belysa frågeställningarna. De beskriver detta som att stå bredvid och visa. Efterhand övergår de till att finnas bakom personen och puffa när det behövs. Informatörerna har en liknande bild. De beskriver den kollektiva utvecklingen med att man nu i första hand vänder sig till en annan informatör som kan hjälpa till. Det kan t ex vara att formulera och skriva texter som någon kan bättre än andra. Att fråga coacherna kommer i andra hand för en del.

Varken informatörer eller coacher har egna möten. Man kom tidigt överens om att alla möten skulle vara gemensamma. Helt mot slutet av ALFA2 diskuterades dock att coacherna behövde egna möten för att utveckla sin coachingmetodik. Coacherna har ingen specifik utbildning i coaching men har arbetat inom omsorg, socialt arbete, daglig verksamhet. Den coach som följt ALFA gruppen från föreningen Tian har lång erfarenhet av coaching. Det finns vissa skillnader i hur dessa utövar sin roll beroende på att den blir personligt präglad. De är medvetna om detta och tycker att de på så sätt kompletterar varandra. Informatörerna får möjlighet att välja vem de vill vända sig till. De är öppna för alla informatörer efter behov och tillgänglighet.

Informatörerna får personlig coaching som anpassas till deras behov och önsningar. Någon regelbunden enskild coaching finns inte utan det sker direkt i situationen eller som en uppföljning av en uppsats eller händelse. Coacherna följer informatörernas individuella utveckling och har förändrat sin metodik efterhand som informatörerna klarar mer. Vid förberedelse inför ett föreläsning kan informatörerna behöva olika former av stöd och olika mycket. Det kan gälla att hålla tidsramen, att få hjälp att formulera sig, att diskutera presentationssätt, att få grepp om sammanhanget och vilken publik de ska möta o s v.

Efter förprojektet bestämdes att man skulle ha gemensam handledning kring hur gruppen fungerade och för att få möjlighet att reflektera tillsammans med en utomstående person. Det är ALFA2gruppen själv som bestämt att man vill ha handledning. Handledningen har skett var tredje vecka med en handledare från Högskolan i Halmstad. Alla informatörer och coacher var välkomna till träffarna. Naturliga förhinder att delta har naturligtvis funnits. Handledningen har varit mycket uppskattad av alla parter. Man har mötts på lika villkor med coacherna och gemenskapen har stärkts. Informatörerna säger att de har kunnat ta upp många frågor som utvecklat gruppen. Flera av dem noterar att handledningen bidragit till deras personliga utveckling och att de på alla sätt fått lära sig mycket. Handledning har skett efter en viss pedagogisk metod som varit trygg för deltagarna. Alla har på så sätt fått möjlighet att komma till tals och vänja sig vid att yttra sig i grupp. Betydelsen av denna handledning understryks av alla som har deltagit i ALFA2.

Egen utbildning och personlig utveckling

Informatörerna har tillsammans med coacherna deltagit i kurser och lyssnat på konferenser och föreläsningar som en del i deras egen kunskapsuppbyggnad och personlig utveckling. Exempel på detta är att de varit närvarande vid föreläsningar om olika diagnosgrupper, genomgått kurser i socialt företagande och det var genom ett konferensbesök som de snappade upp Delaktighetsmodellen.

Många av informatörerna påpekar i intervjuerna att de genomgått en personlig utveckling under tiden med ALFA2. En informatör säger att han vuxit som människa. Informatören citeras i ett Nyhetsbrev 2009, Laholm: ”*Jag visste inte vem jag var. Då kan man inte välja sin väg i livet. Man kan säga att jag trodde att jag var ett funktionshinder, för det var vad de flesta såg i mig*”. Vid en senare intervju 2012 säger samma informatör: ”*Man har vuxit som människa. Det är spännande att träffa nya människor när man föreläser*”.

Några som tidigare har blivit mobbade i skola eller på arbetsplatser berättar att de har återfått sitt självförtroende under tiden på ALFA2. Således är det både kunskapsutveckling genom att lyssna på föreläsningar, delta i undervisning, möta samhällsaktörer och den personliga utvecklingen som de pekar på som en grund för att kunna påverka andra.

Attitydpåverkan

Ur ansökan kan utläsas att en grundläggande uppgift för ALFA2 har varit att genom olika metoder påverka attityder hos dels hos personer som tillhör målgruppen dels om dem vad gäller deras möjligheter till studier, arbete och sysselsättning. I fokus har således stått både målgruppen själv och andra aktörer som har betydelse för att skapa möjligheter till anpassade arbeten. Avsikten har varit att få särskilt betydelsefulla aktörer kring målgruppen att förstå att personer med intellektuell funktionsnedsättning kan nå långt med egna resurser om de ges adekvat stöd. I detta arbete har ALFA2:s informatörer använt sina egna erfarenheter och förmågor för att visa detta. En viktig del i detta arbete har varit olika former av presentationer och föreläsning.

I projektet har man identifierat dessa betydelsefulla aktörer inom särskolan, LSS daglig verksamhet, arbetsförmedling, personal inom olika omsorgsverksamheter, elever under utbildning till vård- och omsorgsyrken och studenter som studerar ämnet funktionshinder. Detta kan sägas vara en del av en omvärldsanalys som projektgruppen har genomfört. Däri har även ingått att följa den offentliga debatten kring frågor som rör målgruppen. Bland annat har de själva skrivit debattinlägg i media.

Föreläsning som metod för attitydpåverkan

ALFA2:s första informatörer hade i mindre skala framträtt inför åhörare redan innan ALFA2 startade. Då hade coachen en större roll som vägledare under framträdandet liksom i förarbetet. Efterhand behövdes mindre stöd och ganska snart intog de själva scenen. Fortfarande behövs stöd från coacherna i förberedelsearbetet men själva framförandet står informatörerna för. När coacherna nu är mer tillbakadragna har de stora möjligheter att lyssna både på informatörerna och samtidigt på åhörarnas reaktioner. De är övertygade om att informatörernas budskap gör intryck på åhörarna och väcker dem till eftertanke.

Redan 2008 blev ALFAgruppen inbjuden till att delta i en större konferens i kommunen där de fick möjlighet att berätta om sina erfarenheter från särskolan. Det blev en stark upplevelse för publiken och för ALFAgruppen. Framgången ledde till ett ökat självförtroende och intresse för just denna aktivitet. Numera kan alla informatörer bidra med egna berättelser för

att öka kunskapen om att leva med intellektuell funktionsnedsättning. Första gången kändes det stort men nu är man inte nervös, säger någon. Nästan alla informatörerna nämner föreläsningar som den roligaste uppgiften de har i ALFA2. De får ibland konkurrera om vem som ska få uppdragen men strävar efter att alla ska få bidra.

Föreläsningarna har rönt stor uppmärksamhet och intresse. Informatörerna har blivit säkra på att framträda och har god kontroll över sina presentationer. Coacherna påpekar att informatörerna, som är mycket bra på scenen, har arbetat hårt och länge med förberedelserna. Att komma så här långt har tagit tid, kanske flera år för en del, men det ger god belöning. Både coacher och informatörer berättar att en förberedelse kan ta flera månader, för någon tog det flera år, och kräva mer eller mindre stöd från coach och kollegor. Ett framträdande kräver pga. av funktionsnedsättningen inte bara omfattande förberedelsearbete utan också stor koncentration och fokusering under framförandet. Det är en kraftansträngning som kan ta så mycket energi att personen behöver flera dagar för att hämta sig. Detta är dolt för publiken som bara ser ett fantastiskt framträdande. Coacherna menar att det är viktigt att förstå helheten i informatörernas insats. Samtidigt understryker detta deras budskap: att med träning, stöd och tid kan man nå långt.

Önskemål om ALFA2:s föreläsningar kommer dels från olika verksamheter i närsamhället eller från andra delar av landet. Dels sker det genom att informatörerna själva kontaktar och föreslår att de besöker verksamheten för att berätta om sina erfarenheter. De har framfört föreläsningar i både mindre sammanhang och vid stora konferenser som t ex vid de nationella Intradagarna som FUB och Stiftelsen ALA årligen arrangerar och konferenser i Kommunförbundet Skånes regi. Exempel på mindre sammanhang kan vara informationsmöte vid grund- och särskolor (elever/lärare), föräldramöte på en särskola och politiska grupper. Arbetsgången är att när en förfrågan kommer till ALFA2, diskuterar man vid APM vem som ska ta på sig uppdraget. De som utses arbetar sedan tillsammans med upplägget med stöd av coacherna. Stödet kan gälla att få fram rätt budskap till den aktuella publiken och att forma sin berättelse efter syftet. Efter föreläsningarna har man tillsammans diskuterat och utvärderat hur det gick.

I en intervju i samband med Intrakonferensen 2010 understryker en informatör inlevelsen och betydelsen av arbetet med föreläsningar: *”Att jobba med information har varit bra, då har vi fått tillfälle att fundera igenom vad vi vill säga och hur vi vill säga det. På så sätt har vi lärt oss mycket om oss själva och om samhället.”* (SOS Aktuellt 2012, sid 14. SOS Aktuellt är en tidning som för de finlandssvenska handikappades talan).

Flera andra informatörer säger i intervjuerna att det är roligt att hålla föreläsningar för att så många lyssnar och man känner att man kan påverka och göra intryck. Det har också stor betydelse att deras framträdanden har uppmärksammats i press och radio.

Andra sätt att påverka attityder

Förutom personliga framträdande har gruppen tagit initiativ till andra utåtriktade arrangemang. Vid två tillfällen har de haft Öppet Hus för att visa upp sin verksamhet för politiker, tjänstemän och kommuninnevånare. De har åskådliggjort attityder till personer med funktionsnedsättning genom att skapa olika framställningar som manar till reflektion. Ett

exempel är den Quiz med frågor om attityder och svarsalternativ som de tagit fram som ett diskussionsunderlag och använt i många sammanhang.

De har skrivit en hel del korta debattinlägg i pressen kring samhällsfrågor som rör personer med funktionsnedsättning. Det har bland annat handlat om grannars negativa attityder till LSS-boende och debatten om fosterdiagnostik. Detta inlägg ledde vidare till en intervju i Sveriges Radio P4 Halland.

ALFA2informatörerna har själva skrivit ihop beskrivningar eller definitioner av vissa nyckelord som rör projektets kärna. Dessa korta texter är skrivna ur deras perspektiv och lättbegripligt. Syftet med dessa är att föra ut sitt budskap i olika sammanhang för att påverka attityder. Samtidigt visar informatörerna viss stolthet över att på så sätt fått framföra sina tankar. Exempel på sådana texter är: Gemenskap, Självförtroende, Delaktighet, Inflytande, Empowerment .

Arbete/sysselsättning

Sociala slussen och arbetsslussen

Som bakgrund några citat från en föreläsning av en informatör:

”Alfa jobbar för att personer med intellektuella funktionsnedsättningar ska få tillgång till gemenskap och delaktighet”.

”Vi arbetar för att personer med intellektuella funktionsnedsättningar ska komma närmare arbetsmarknaden”.

Citaten ger en bra bild av de två centrala delarna i projektet ALFA2.

Den sociala slussen. Här ska intresserade ungdomar stimuleras att vilja gå in i projektet och utvecklas och växa som individer. Nyckelbegreppen är gemenskap och delaktighet. Genom diverse aktiviteter ska de inspireras och tränas till deltagande och ansvarstagande, både inom ALFA2 och i aktiviteter utanför projektet.

Den sociala slussen och aktiviteter knutna till den känns som ”hjärtat” i ALFA2. Öppenhet och tillgänglighet och ett ”obyråkratiskt” förhållningssätt präglar denna träffpunkt (jmf s. 34).

Informatörerna har tagit stor del i planering och genomförande. Besökare, informatörer och coacher träffas och pratar om olika områden. Olika arbetsgrupper har formerats vid Arbetsplatsmöten för att utveckla och ansvara för olika aktiviteter. Idéer, förslag och synpunkter på aktiviteter diskuteras och en del av detta realiserar i t ex Temakvällar. Samarbetet med föreningen Tian är särskilt nära i denna del av ALFA:s verksamhet.

De nya deltagare som kommer till dessa aktiviteter ska också ges möjlighet till att få ta del av informatörernas mentorskap, eventuellt för vidare stöd mot arbetsslussen i någon form. Ett problem har dock varit att det har inflödet till sociala slussen inte varit så stor som man önskat.

Slussen ut till arbetsmarknaden, arbetsslussen. Genom att få möjlighet att utvecklas och växa med träning i anställningsliknande former ska deltagarna öka sina möjligheter till arbete och försörjning på eller nära den reguljära arbetsmarknaden. I motsats till den sociala slussen har denna del av projektet varit mindre påtaglig och strukturerad. Enligt arbetssamordnaren har ALFA2 bl a genom informatörernas informationsspridning inneburit en positiv utveckling av arbetsgivarnas attityder till målgruppen. Ett problem med slusstanken är bristen på lämpliga arbetstillfällen. Här finns ett påtagligt behov av ökat engagemang både från kommunen och det privata arbetslivet i Laholm.

Matchningen mellan individen och en arbetsplats kan underlättas av att deltagarna i ALFA2 ges möjlighet att fundera kring och överväga olika alternativ. Genom ALFA2:s olika aktiviteter får de också chans att träna på ett förhållningssätt som anpassas till en arbetssituation.

Informatörerna som i praktiken motsvarat inflödet i arbetsslussen har totalt varit elva personer. Några av dem har funnits i slussen sedan projektstart och andra har anställts under projekttiden. Sex av informatörerna har arbetat inom projektramen hela tiden medan fem informatörer helt eller delvis har haft arbete/sysselsättning även utanför projektet.

Eftersom informatörerna har anställts i projektet och flera av dem har slussats in genom ALFA2projektet, är det intressant att ta del av deras erfarenheter av anställningen. De har ett arbetsavtal och en chef – utanför projektet. De har rättigheter och krav som alla anställda. Som informatör har de en ansvarsfull position i projektet och därigenom viss makt. Förutom att det är en personlig framgång ger det ansvar och plikter.

Informatörerna har olika lång erfarenhet. De har olika bakgrund och erfarenheter från särskola, daglig verksamhet eller yrkespraktik. Den mest betydelsefulla skillnaden från informatörernas tidigare yrkeslivserfarenhet är att de nu har lön, anställning i kommunen och en chef. Informatörerna understryker att de lärt sig mycket om arbetslivet medan de varit på ALFA2. Inte bara konkreta arbetsuppgifter utan hur man beter sig på en arbetsplats. Vilka rättigheter och skyldigheter man har.

Informatörerna upplevde stora oklarheter i samband med att de anställdes eftersom särskilda regler gäller för dem som har aktivitetsstöd, dessutom finns olika regler för olika tidsperioder. Detta är ett känt dilemma för många personer med funktionsnedsättning. För ALFA2gruppen löste sig dessa oklarheter när de fick kontakt med en handläggare på Försäkringskassan som nu kan bevaka deras situation. Detta har inneburit viktig kunskap i projektarbetet som kan komma andra till nytta.

Risken för en ”inlåsningsseffekt” har lyfts fram. Att informatörerna i ALFA2 upplever sin roll här som så stimulerande, positiv och givande att de inte initialt vill lämna den. De ser också att de behövs för att driva projektet vidare. Någon upparbetad modell för genomströmning och utbyte av informatörer tycks inte finnas. Ett begrepp som ”utlånad informatör” snarare understryker tanken om en trygg återgång än en offensiv utslussning.

En informatör beskriver detta så här i Laholms nyhetsbrev: *”Visst kändes det bra att bli anställd i ALFAprojektet, men jag ville vidare. Det kan vara svårt att lämna det trygga, men om man gör det är det en härlig känsla att känna sig behövd och få en egen inkomst”.*

Ett sätt att utveckla slussfunktion mot arbetslivet är att själv medverka till att skapa lämpliga arbetstillfällen för målgruppen. ALFA2 har tillsammans med Coompanion skräddarsytt en utbildning i socialt företagande som startade för informatörerna hösten 2011. I anslutning till detta har gruppen också gjort flera olika studiebesök och medverkar i konferenser kring ämnet. Satsningen har lett till att det nu finns flera idéer om hur man ska kunna utveckla sociala företag i Laholm. Flera intervjupersoner i ledande positioner understryker vikten av en utveckling av socialt företagande som ett sätt att stärka ”arbetslinjen” i ALFA2. Det ses som en logisk fortsättning av projektet och en central idé i nästa projekt ALFA3.

Samarbetet med föreningen Tian

Samarbetet mellan ALFA2 och föreningen Tian är centralt för hela projektiden. Mest påtagligt är detta när det gäller den sociala slussen och gemensamma aktivitet.

I informationsmaterial som finns kring ALFA2 beskriv sambandet närmast som en växtprocess: ”...*Ur mötesplatsen Tian växte föreningen Tian. Genom föreningen fick gruppen mer kraft att påverka. I Föreningen växte tanken fram om att starta ett projekt för att utforska ord som Mänskliga rättigheter, Aktivt medborgarskap, Integritet, Delaktighet. ALFA blev ett projekt...*”.

Samarbetet mellan ALFA2 och föreningen Tian, som är ansluten till riksföreningen Grunden Sverige, är så väl utvecklat att det kan vara svårt att skilja vilka aktiviteter som tillhör ALFA2 och vad som är föreningens verksamhet. Tian har ett större ansvar för Temakvällarna, planering för månadsblad och andra aktiviteter. Inom ramen för ALFA2 görs under dagtid aktiviteter som innebär stöd för genomförande av kvällsaktiviteterna. Tian använder också ALFA2:s lokaler. Någon har uttryckt det som att ”*Tian är ALFA:s moder*”.

Gränserna mellan den öppna verksamhet som ALFA2 erbjuder målgruppen och den normalt medlemsanknutna verksamhet som föreningen Tian erbjuder tycks ha suddats ut. ALFA och föreningen Tian vill erbjuda en gemenskap där alla får vara med. Något medlemskap i föreningen krävs inte.

Även mer formellt t ex på kommunens hemsida om daglig verksamhet sammanförs Alfa - Tian under en rubrik. Tian beskrivs här som en förening som ordnar aktiviteter varje tisdag och torsdag. Aktiviteterna är öppna för alla. Sambandet understryks även på individplan. Fyra av ALFA2:s informatörer har uppdrag i Tians styrelse. Detta bör också påverka utvecklingen av den brukarstyrning som är central i ALFA2. Att ALFA2 är ett brukarstyrt projekt inom ramen för kommunal verksamhet ger vissa begränsningar vad gäller brukarnas möjlighet till styrning. I föreningsformen är dessa förutsättningar annorlunda.

Temakvällar

ALFA2gruppen har i text beskrivit sina olika verksamheter och sitt synsätt. Så här vill deltagarna i ALFA2 och föreningen Tian organisera sina fester/träffar:

Vi gör hellre festen själva än kommer till dukat bord

Bestämmer att det skall bli fest

Var festen skall vara

Vad skall ingå

Vad festen kostar

Vilka som får komma

Förbereder

Handlar in

Ställer i ordning

Ha festen.

De Temakvällar som arrangerats inom ramen för projekt ALFA2 har präglats av en självklar delaktighet för deltagarna. För att ta reda på önskemål om tema genomförde man en marknadsundersökning. En arbetsgrupp arbetade vidare med planering utifrån detta. Temakvällar verkar vara en av de aktiviteter som gett utrymme för mycket av brukarstyrning. Formellt har idéer och planering hanterats i projektgruppen vid arbetsplatsmöten. Mycket samråd har skett med projektets övriga deltagare och medlemmarna i föreningen Tian.

Innehållet i Temakvällarna speglar en bredd från socialt inriktade aktiviteter som Pub – och Pizzakvällar via film – och spelkvällar och trubadurafteon till mer faktainriktade aktiviteter som tema i form av budgetrådgivning, information från polisen och livsstilsfrågor.

Traditionella aktiviteter som luciafirande och julpyssel har också förekommit.

Två temaaktiviteter som varit återkommande är ”tjejkvällar” – där man pratar om att vara kvinna och ”killkvällar” där man på motsvarande sätt pratar om mansrollen. Detta har också varit ett inslag i ALFA2:s jämställdhetsarbete.

En grupp kvällsbesökare beskriver att det viktiga med Temakvällar är att träffa folk och kanske få nya vänner. Att vara tillsammans och göra något tillsammans. Spel- och filmkvällar upplevs som bäst. Pub- och pizzakväll och After Work är också populärt.

Trots ansträngningarna har besöksantalet på kvällsaktiviteterna inte motsvarat förväntningarna. En anledning kan vara att kvällsträffar i Laholm tidigare har hållits på olika platser och kontinuiteten har brutits. Det kan vara besvärligt att ta sig till ALFA2s nuvarande lokaler som ligger i utkanten av centrum. Många behöver sällskap eller färdtjänst för att ta sig dit (jmf s. 34).

En viktig aktivitet som omfattat både dag och kväll är Öppet Hus. Här har både ALFA2 och föreningen Tian getts möjlighet att berätta om sin verksamhet för alla intresserade. Vid två tillfällen har man haft Öppet Hus med stor succé mellan 100– 150 besökare på två dagar.

Mentorskap

Att arbeta med mentorskap har varit en del i ALFA2. En metod att på ett individuellt plan stödja en brukare och hjälpa till att ”navigera” in i ALFA2. Uppgiften har organiserats genom en av projektets arbetsgrupper. Mentorskap skulle erbjudas enskilda unga individer bl a från skolor. Informatörerna har fungerat som mentorer för en handfull deltagare, men verksamhetens omfattning har begränsats sedan någon av de utvalda mentorerna slutat som informatör och inflödet varit sparsamt.

De fall som beskrivits visar på att funktionen att fungera som lots in i ALFA:s olika grenar har varit det centrala. Informatörer har oftast haft en förträff med en intresserad deltagare och därefter på olika sätt ”funnits till hands” för att underlätta deltagarens inlåsning till ALFA2:s gemenskap. I något fall har en deltagare ”remitterats” till ALFA2 av någon utomstående och mentorskapet har då varit avgörande för deltagarens engagemang. Att informatörerna får fungera som mentorer tycks ha skapat en vinn/vinn – situation. De har lyckats rekryterat in ett antal nya deltagare till ALFA2, men det har också inneburit att informatören fått arbeta självständigt, ta egna initiativ och använt sin förmåga att stödja en annan person. Mentorskapet har därigenom skapat en känsla av att vara behövd.

Inflytande, delaktighet och jämställdhet

En av målsättningarna i ALFA2 har varit att arbeta fram en modell för och samordna arbetet med brukarråd i kommunens dagliga verksamhet. Brukarråden ska vara ett verktyg för ökad delaktighet, jämställdhet och jämlikhet.

Brukarråd definieras av Socialstyrelsen som: *”ett organ för samråd och ömsesidig information mellan ansvariga för en verksamhet och brukare och närstående.”* (Socialstyrelsen, 2001)

Delaktighetsmodellen

Hösten 2010 deltog ALFA2gruppen i Handikappforskningens dag vid Högskolan i Kristianstad och fick då höra talas om Delaktighetsmodellen. (Gullacksen 2010: Hejdedal 2010 och 2011) De kände igen sig i väldigt mycket av tankarna i denna. En informatör uttrycker grundtankarna så här: *”Delaktighetsmodellen bygger på brukarinflytande och brukarmedverkan. Brukare och personal lär sig tillsammans. Om både brukarna och personalen är delaktiga så vinner alla på det”*. Inspirerade av Delaktighetsmodellen tog de reda på mer. De ville undersöka om det kunde vara ett alternativ till Brukarråd.

Delaktighetsmodellen är ett arbetssätt för att uppnå empowerment, egenkraft för större förmåga och rättighet att styra sitt liv. Delaktighetsmodellen har arbetats fram av Kommunförbundet Skåne (se bilaga 2). Delaktighetsmodellen innebär att brukaren tränar och utvecklar sin förmåga att framföra behov och önskemål. Brukaren ökar sin möjlighet till delaktighet och inflytande. I dialog med personal kan brukarens livssituation förbättras. I en delaktighetsslinga träffas brukare och personal först i grupper var för sig och därefter i en gemensam träff. Alla träffar leds av ett vägledarteam som består av brukare och personal från

en annan verksamhet. Varje grupp formulerar stafettfrågor som vägledarna tar med sig till den andra gruppen. Avslutningsvis hålls en uppsummerande träff med chefen.

Våren 2011 deltog en coach och två informatörer från ALFA2 samt två personal och en brukare från annan LSS-verksamhet i Kommunförbundet Skånes vägledarutbildning. De sex vägledarna bildade två vägledarteam. Under utbildningen genomförde de två delaktighetsslingor, en i daglig verksamhet och en i ett gruppboende. Därefter har vägledarteamen genomfört en delaktighetsslinga i en daglig verksamhet och ännu en slinga har påbörjats. Vid genomförande av en delaktighetsslinga har medverkat tre eller fyra vägledare, varav en eller två brukarvägledare. Även coacher och informatörer i ALFA2 som inte är vägledare har intresserat följt arbetet.

Följande erfarenheter gjordes vid en delaktighetsslinga i en daglig verksamhet; Brukarna fördelade sig på två grupper eftersom de var så många som ville vara med. Stafettfrågan som fördes vidare från båda brukargrupperna var att personalen inte räcker till för alla deltagare. Deltagarna ville ha mer tid med personalen. Stafettfrågan personalen ställde till brukarna handlade om hur en bra personal ska vara. Personalens intryck av slingan var att det helt klart kom fram andra frågor i delaktighetsslingans brukargrupp än det som man brukade prata om när personalen var med. Det som kom fram var mer personligt och rörde allmänna frågor, inte bara konkreta kring vad som skulle göras i veckan. Personalen verkar lite osäkra på vilka frågor som kan tas upp och om det kan ge bestående resultat. De menar att det är viktigt att göra fler slingor även om det inte ska ”rulla på” hela tiden. Brukare uttrycker att samtalen varit bra och brukarvägledaren omnämns särskilt som en tillgång. En av brukarna har även varit med i en slinga i sitt boende och tycker att det var positivt. Arbetet ledde fram till att boendegruppen därefter har fortsatt att ha egna möten.

Att vara vägledare i Delaktighetsmodellen är en ny roll för informatörer och coacher. En vägledare säger att *”man ska vänja sig vid att det inte handlar om att berätta sin egen historia utan att lyfta fram deltagarnas tankar. Man är inte där för att argumentera utan för att lyfta frågor. Det är en del i att belysa en samsyn som kan finnas mellan personal och brukare.”* Informatörerna har haft coachernas stöd för att genom reflektion finna sin roll som brukarvägledare. Den båda vägledarteamen har inte avsatt någon gemensam tid för att prata om den nya rollen.

Vägledarna har märkt att personalen har behov av att få prata på det här sättet. *”De behöver tid för att reflektera och att inte bara se specifika händelser utan ett vidare sammanhang. Det är viktigt att se brukarna som resurs. Samtidigt finns en rädsla för kritik och osäkerhet. Gör vi ett bra jobb?”* Vägledarna menar dock att denna kritikrädsla lägger sig och man börjar förstå att det handlar om att tillsammans förändra och förbättra verksamheten.

En informatör som är vägledare i Delaktighetsmodellen uttrycker i en föreläsning att det blir bra resultat av delaktighetsmodellen när: *”det finns behov och intresse hos personal och brukare, det finns stöd från arbetsledare/chef, alla deltagare är motiverade, man har förstått syftet med samtalen, det är väl organiserat före start och vägledare leder samtalen”*.

Vägledarna påtalar vikten av att chefen ”ger tiden” som går åt för detta arbetssätt och ser till att uppföljning görs.

Chefer och verksamhetsutvecklare menar att Delaktighetsmodellen är ett mycket bra instrument för att stimulera, väcka engagemang och fördjupa brukarinflytandet. De ser ett stort värde i att via ALFA2 kunna föra ut Delaktighetsmodellen till andra delar av LSS-verksamheten. Deras intryck är att de delaktighetsslingor som nu testas i olika verksamheter ser ut att fungera väldigt väl. Brukarna och personalen är intresserade. Genom gruppträffarna förbättras brukarnas möjligheter ”att komma till tals” vilket ger ansvariga och personal underlag för att öka kvaliteten i verksamheten. Personalen har påverkats och börjat tänka annorlunda. De har börjat se brukarna som en viktig samverkanspart. Delaktighetsmodellen har fått betydelse. Socialnämndens ordförande uttalar att ALFA2 gett erfarenheter kring empowerment via Delaktighetsmodellen. Dessa erfarenheter ska användas inåt i organisationen för att utveckla och förbättra verksamheten. Han menar att mer brukarinflytande på alla nivåer kan öka kvaliteten. *”Det kan bryta gamla inkörda mönster och traditioner”*.

Brukarråd

På en förfrågan från chefen för daglig verksamhet inbjöd ALFA2gruppen hösten 2010 personal från daglig verksamhet till diskussion om Brukarråd. I en föreläsning säger en av informatörerna om att starta brukarråd: *”Det ville vi gärna, för vi tänkte att det kan vara viktigt att ha egna möten och få mera inflytande över vardagen på jobbet. Vi tror att många skulle kunna bestämma mera över sin vardag, och få mera delaktighet i verksamheterna.”* I Nyhetsbrev Laholm 2010:4 uttalar sig en annan informatör om bakgrunden till initiativet; *”Efterfrågas aldrig min vilja, vet jag till slut inte vad jag vill. Den passiviteten vill vi bryta”*. ALFA2gruppen började med att träffa personal som skulle hjälpa till att få igång brukarråden. Till en början kände personalen sig ifrågasatta. Det behövdes några möten för att man skulle förstå varandra bättre. Så småningom började man ha brukarmöten i en daglig verksamhet och i en gruppbostad. Men brukarråden ledde inte fram till något resultat. Så här säger en av informatörerna; *”Eftersom vi kallade det brukarråd visste inte personalen om de skulle vara med och vara aktiva eller inte vara med alls. Dom var osäkra på sin roll, och det var vi också. Så de höll sig i bakgrunden. Det var svårt att komma på vad vi skulle prata om vid mötena. Det blev liksom ingen fart på det hela”*.

Även coacherna uttalar att brukarråd leder tankarna fel och att det skapar en stor osäkerhet hos personalen. Det finns även en risk att de beslut som tas vid brukarråden inte blir genomförda eftersom besluten måste ha stöd från personal. De menar att det därför är lättare att genomföra och få resultat av delaktighetsslingor. Under våren 2011 lämnar ALFA2gruppen brukarrådstanken och går över till att prata om och arbeta med delaktighetsarbete och delaktighetsgrupper. ALFA har således genom sitt utåtriktade arbete lyckats finna en modell för delaktighetsarbete, lärt sig den och fört ut den i LSS-verksamheter.

Texter om delaktighet och inflytande

ALFA2:s informatörer har arbetat med att fördjupa förståelsen av begreppen delaktighet och inflytande. En informatör säger i en föreläsning:

"Människor med funktionsnedsättning vill också ha koll på sin vardag, vi har också känslor och tankar. Vi behöver också vara delaktiga. Vi behöver vara med och bestämma om sådant som rör oss. Vi vill inte att någon ska bestämma över oss, hur vår vardag ska se ut. Precis som alla andra behöver vi kunna samarbeta".

Informatörerna har skrivit texter om vad delaktighet och inflytande är samt hur de arbetar för att öka brukarnas delaktighet och inflytande. Här följer några exempel;

Delaktighet

Delaktighet handlar om en persons engagemang i sin egen livssituation.

Det är en självklarhet för de flesta.

Men för människor som är beroende av stöd för att klara vardagslivet kan andra ta över.

I ALFA arbetar vi för större delaktighet.

Vi fattar alla viktiga beslut tillsammans på våra möten.

Alla är med i arbetet från idé till beslut och planering och genomförande.

Vi skiftar arbetsledare varannan vecka så att alla får chansen.

Alla har samma möjlighet att påverka arbetet.

Vi tar emot personer som vill prova på att arbeta tillsammans med oss.

Vi har öppna dörrar.

Vi arbetar för att bli mera delaktiga i samhället genom att komma närmare arbetsmarknaden.

Vi "lånar ut" våra informatörer till arbetsplatser som de är intresserade av.

Kanske kan det leda till att de får anställning där.

Vi arbetar med Delaktighetsmodellen för ökad delaktighet och jämlika möten i LSS-verksamheter.

Inflytande

Vi arbetar för att människor med intellektuella funktionsnedsättningar ska få ett större inflytande både i den egna vardagen och i samhället.

Vi vill påverka genom att göra människor medvetna om sin rätt.

Samtal och Temakvällar om funktionsnedsättningar och mänskliga rättigheter får självkänslan att växa.

Vi bestämmer tillsammans och fixar saker tillsammans.

Vi förstår att vi kan mera än vad vi trodde.

Det finns ingen gräns för vad vi kan åstadkomma tillsammans.

Tillsammans är vi starka.

Vi påverkar i samhället genom att föreläsa och genom att synas och höras.

Vi vill visa att människor med funktionsnedsättningar är viktiga i samhället.

Vi har viktiga saker att säga.

I texterna uttrycker informatörerna tankar om hinder för delaktighet, hur man kan bli delaktig och vad som får personer med intellektuell funktionsnedsättning att känna sig delaktiga.

Det handlar både om vad man själv kan göra och vad andra behöver göra för att alla ska

kunna känna sig delaktiga, det handlar om samspel och respekt.
Här följer några exempel;

Är min funktionsnedsättning ett hinder för min delaktighet?

*Ja, när andra tror att de inte kan vara som vanligt mot mig.
När jag hade svårt med talet då hindrade det min delaktighet.
Det beror inte alltid på hur vi är och vad vi gör utan på hur andra är och gör och hur andra ser på oss. Våra möjligheter till delaktighet kan minskas genom andras agerande.*

Hur kan människor bli delaktiga?

*Man kan gå med i en förening.
Man måste ta för sig och ta plats.
Genom att berätta om min funktionsnedsättning för andra,
kan jag göra så att de förstår mig bättre.
När informationen är på ett sådant sätt att jag kan förstå den, till exempel lättläst.*

Jag känner mig delaktig

*När jag jobbar med mina arbetskamrater.
När jag får vara med.
När jag blir förberedd inför en situation, möte eller arbetsuppgift
När jag är med på möten. Delaktigheten växer tillsammans med andra i en grupp.
När jag är med i en kompisgrupp/ett kontaktnät.
Fast man inte har träffats på länge kan man känna sig delaktig i den gruppen ändå.
Delaktigheten/tillhörigheten stannar kvar fastän tiden har gått.
När man är i situationer och med människor man trivs med.
Då kan känslan av delaktighet växa.
När man visar hänsyn till alla.
När jag får säga vad jag känner, tänker och tycker.
När jag är med och fattar beslut.
När jag är med på aktiviteter som anordnas.
När jag har varit med och planerat något.
Jag hör hemma här på ALFA, har en tillhörighet. Då känner jag mig delaktig.*

För att alla ska kunna känna delaktighet är det viktigt att använda ord som är lätta att förstå.
ALFA är noga med att använda ord som är lätta att förstå i sina föreläsningar och texter.
Det är viktigt att även alla andra tänker på och respekterar detta. Några informatörer skriver så här om språkets betydelse för delaktighet;

Hur kan jag få information så att jag känner mig delaktig?

Hur innesluter man andra i en gemenskap?

Vilka ord använder man?

Kan jag fråga om det är ett ord jag inte förstår?

Jag kände mig inte delaktig när vi hade ett möte på Alfa och besökarna bara pratade med varandra, med ett språk som var svårt att förstå.

Språket med möjlighet till översättning och ordvalet är viktigt för att jag ska känna mig delaktig. Annars har jag ingen chans att följa med fullt ut och kan då inte delta med mina åsikter. Man måste förstå vad som sägs!

Föreningen Tian har som brukarnas företrädare en viktig roll för att säkra deras inflytande och delaktighet. En av coacherna uttrycker att det blev särskilt viktigt sedan ALFA blev en kommunal verksamhet. ”Tian blev på sitt sätt en motpart till kommunen så att dialogen kunde föras på lika villkor”. Några informatörer har skrivit så här om föreningsarbete och delaktighet;

Jag är med i styrelsen för föreningen Tian. Där får jag vara med och fatta beslut, då känner jag mig delaktig. Om man inte är med och fattar besluten så är man inte delaktig, tycker jag.

Jämställdhetsarbete

I ESF-ansökan uttrycks vikten av att arbeta med jämställdhetsarbete. Personer med intellektuell funktionsnedsättning upplever i hög omfattning att de identifieras utifrån sin funktionsnedsättning i första hand och inte som en person som är man eller kvinna. Följande utdrag från en informatörs föreläsning tydliggör detta:

Jag vet vem jag är.

Jag vet att jag har en funktionsnedsättning och vad den innebär.

Jag vet att funktionsnedsättning inte är allt jag är.

Jag väntar mig bli bemött som en person inte bara som ett funktionshinder.

Jag har ingen anledning att skämmas.

Jag har ingen anledning att dölja mina svårigheter.

Jag vet vem jag är.

Längre fram i samma föreläsning sägs:

Människor med intellektuella funktionsnedsättningar ses sällan som vanliga människor, utom av sina familjer eller bland sina vänner.

I ESF-ansökan (ESF, 2010 – 2012) betonas att traditionella könsroller förstärks och införlivas i högre omfattning i en livssituation där genusperspektivet i mycket liten omfattning uppmärksammas av omvärlden. Målgruppens lärande miljöer ofta är styrda av omvårdande vuxna, omvårdande utbildare och/eller omvårdande personal. De har därför mycket begränsade möjligheter att skapa en egen identitet som kvinna eller man med rättigheter att leva ett självvalt och självständigt liv i relation till andra. I ESF-ansökan anges vidare att jämställdhetsperspektivet är viktigt att uppmärksamma då ALFA2gruppen arbetar med traditionellt manliga frågor (påverkan och politik) och har en målgrupp som till 70 % består av män.

Vad är jämställdhet?

ALFA2gruppen rapporterar återkommande om sina aktiviteter till ESF. Från hösten 2010 fram till sommaren 2011 anges i månadsredovisningarna; ”Jämställdhet handlar om människor med intellektuella funktionshinder och människor utan intellektuella funktionsnedsättningar. Ofta bemöts vi bara som person med intellektuell funktionsnedsättning och inte som man eller kvinna. För oss handlar det till stor del om

bristen på jämställdhet mellan olika grupper men även jämställdhet inom vår grupp".
ALFA2gruppen hänvisar till Nationalencyklopedin där de funnit att jämställdhet definieras som; "förhållandet att olika personer har samma möjligheter och rättigheter".

Europeiska Socialfondens handläggare menar att ALFA2gruppen "slirat" på begreppet jämställdhet och istället utgått från jämlikhet. Handläggaren har påpekat detta, vilket lett till att ALFA2gruppen övergått till att redovisa sitt jämställdhetsarbete ur en genusaspekt.

Föreningen Grunden utgår från en bredare definition av jämställdhet. "Jämställdhet betyder att kvinnor och män har lika makt i våra liv, och att vi på lika villkor är med och skapar vårt samhälle. Vi med intellektuell funktionsnedsättning ska ha samma möjligheter som alla andra när det gäller rättigheter och skyldigheter på livets alla områden".

Jämställdhetsarbete i ALFA2:s verksamhet

I ALFA2gruppen är det naturligt att föra diskussioner om jämlikhet mellan människor med intellektuell funktionsnedsättning och människor utan. Coacherna menar att man via dessa diskussioner kan närma sig frågor om jämställdheten mellan män och kvinnor. En viktig diskussion har handlat om begreppet normativitet. Betydelsen av denna diskussion lyfts fram i följande utdrag av en informatörs föreläsning (Intra 2011):

*En viktig händelse i mitt liv var när vi pratade om ordet utvecklingsstörning.
Flera sa att de kände sig ledsna och utanför.
Man hör bara sista delen: "störning".*

*Vi kom in på vad som är "normalt".
Finns det en mall för människor att passa i?
Vem kan säga hur en människa ska vara?
Vad händer med dem som inte passar in i mallarna?*

*Tanken att det är fel på mig gör att jag känner mig mindre värd.
Är jag nån som egentligen inte borde finnas?
Det finns en del som tänker så om mig och mina vänner*

*Vi förstod flera viktiga saker tillsammans.
Det finns ingen mall för hur människor ska vara.
Alla människor är olika.
Vem har rätt att bestämma vilka som är avvikande?
Ingen har den rätten.
Det handlar om makt.
Makten att bestämma att andra ska vara som en själv.
Ord som utvecklingsstörning för tanken till en mall.
Jag kan aldrig bli normal.
Jag är dömd att vara avvikare på livstid*

*Mänskligheten består av män och kvinnor.
Mannen kan inte vara normen för alla.
De flesta människor anses inte ha funktionsnedsättningar.
Men många har det.
Att vara utan funktionsnedsättning kan inte vara en norm för alla.*

*Vi måste ändra på normer som utgår från att alla är lika.
Annars kan jag inte leva mitt liv och ta vara på mina möjligheter.*

*Normalt och avvikande är inga absoluta sanningar.
De är uttryck för makt och normativitet.
Det leder till förtryck och förföljelse.*

*Vem bestämmer vilka som är som de ska och vilka som det är fel på?
Kan vi bli integrerade, accepterade, värderade och uppskattade?
Inte om vi är de som det blev fel på.*

*Jag vill ha rätten att bestämma vem jag vill vara.
Jag vill bestämma vad jag vill kalla mig.*

Det pågår även ständiga diskussioner som syftar till att informatörer och coacher ska bli jämställda, i betydelsen jämlika, både inom gruppen och utåt mot deras samarbetspartners. ALFA2gruppen har upptäckt att detta är något man måste prata med varandra om kontinuerligt. De har även märkt att detta är något man måste prata om med de personer som vänder sig till ALFA2 och vill prata med ”chefen”.

De har deltagit vid en föreläsning på Halmstad Högskola på temat, ”Vem är normal”, ett led i deras egen kompetensutveckling. Föreläsningen hölls av Karin Johannisson, en känd professor i idé- och lärdoms historia vid Uppsala universitet. De har också deltagit i en av ESF:s utbildningar om jämställdhetsintegrering.

I planeringen inför Öppet Hus hösten 2011 och till hemsidan har ALFA2gruppen förberett information om jämställdhet. Syftet har varit att informera om det arbete som görs för jämställdhet i ett vidare begrepp än manligt och kvinnligt. Det ses som viktigt att förändra att andra betraktar personer med funktionsnedsättning ”som en könslös grupp”. En informatör uttrycker att det i jämställdhetsarbete ”är viktigt att se 'människan'”.

I slutet av 2011 får hela ALFA2gruppen insikt om att verksamheten har brister i jämställdhet när det gäller fördelningen av ansvar. Denna insikt leder till diskussioner på ALFA2:s Arbetsplatsmöten. Man kommer fram till att fler av kvinnorna på ALFA ska ta på sig ansvarsfulla uppgifter. Det gäller allt från att hålla i ett studiebesök, till att ringa ett telefonsamtal till en viktig person. Arbetsuppgifterna fördelas därefter så att även kvinnorna får ansvara för dessa. De kvinnor och män som är lite tystlåtna har fått särskild uppmärksamhet och stöd för att kunna ta sig an dessa arbetsuppgifter.

Det finns en traditionell fördelning mellan män och kvinnor för de praktiska uppgifter som förekommer på ALFA. Coacherna berättar att ”det är inte alls ovanligt att det oftast är kvinnorna på ALFA som sköter städningen, fikat, disken och vattnar blommorna. Männerna däremot väntar lite och avvaktar”. Samtal har förts om att alla ska ta lika mycket ansvar för sådana uppgifter. ALFA2gruppen har också tagit fram ett städschema, där både männen och kvinnorna har lika stora ansvarsområden som ska skötas.

När ALFA2gruppen spånat på idéer till egna sociala företag, har det framgått klara skillnader mellan vad männen och vad kvinnorna skulle föredra att arbeta med. Männerna vill gärna arbeta med hantverksarbeten, som snickeri, återvinning, trädgårdsarbete, byggarbete och annat som kan vara ”typiskt manligt”. Kvinnorna på ALFA skulle gärna arbeta med Café eller

konstnärligt arbete som att måla tavlor och arbeta med textil. Detta har även återspeglats i vilka sociala företag männen och kvinnorna varit intresserade av att besöka.

Coacherna menar att jämställdheten har varit en svår fråga att ta sig an. Deltagare och informatörer har inte haft någon utbildning om detta i skolan och har ingen vana att fundera över jämställdhet. De menar dock att det ”bit för bit” blir en del av sättet att tänka.

Jämställdhetsarbete i samarbete med andra

Av ESF-ansökan (ESF, 2010 – 2012) framgår att föreningen Tian och ALFA2gruppen ska ordna mans- och kvinnogrupper. Syftet är att utveckla brukarnas egen insikt i de traditionella könsrollerna och hur det påverkar intresse och arbetsutbud samt relationer till coacher, personal, utbildare, arbetskamrater och i privatlivet.

För att ge deltagarna möjlighet att prata om könsroller har ALFA2gruppen och föreningen Tian tillsammans ordnat ”tjejkvällar” och ”killkvällar”. Den bakomliggande tanken i att träffas var för sig, är att det kan vara lättare att prata om det man känner när man är i en grupp med enbart personer av samma kön. En informatör säger att *”Tjejer behöver prata om sånt man inte snackar med killar om”*.

Det är färre tjejer på ” och därför dominerar killarnas röster. Detta var anledningen till att man ordnade den första ”tjejkvällen” i mars 2011. Temat för denna kväll var smink och skönhetsvård, och deltagarna fick träffa en frisör och en hudterapeut. Detta har följts av fler träffar. ”Tjejkvällarna” har haft 30-talet besökare och har alltså medfört att fler tjejer kommit till ALFA. Man har också fått fler kvinnliga medlemmar till föreningen Tian.

I oktober 2011 inleddes en serie kvällar, ”killkvällar” med samtal om könsroller. Anledningen var att även killarna ville ha egna träffar, de ville också ha ”myssnack”. ”Killkvällarna” har inte lockat lika många deltagare. Det är därför osäkert om, och i så fall hur, man ska gå vidare med dessa träffar. En fundering som finns handlar om ifall dessa träffar ska slås ihop. Vid ett tillfälle har en grupp tjejer och en grupp killar träffats vid samma tid och ställt frågor till varandra. Detta ser ALFA2gruppen som en möjlig utveckling.

Informatörer och deltagare i ALFA2:s verksamhet är positiva till de ”tjejkvällar” och ”killkvällar” som ordnats. Deras upplevelse är att det har varit ett bra sätt att arbeta med könsroller.

Från våren 2010 har ALFA2gruppen samarbetat med Forum Skill, som arbetar med intellektuella funktionsnedsättningar, normer och sexuell identitet. ALFA2gruppen har varit referensgrupp för deras studiematerial i jämställdhetsarbete. Arbetsmöten har ägt rum på ALFA. Forum Skill har även ordnat en workshop i Laholm till vilken alla inom LSS-verksamheten varit inbjudna. 20 personer kom till denna workshop.

ALFA2gruppen samarbetar med föreningen Grunden Göteborg i projektet ” Vi andas samma luft”. Även här sker ett arbete med att ta fram ett utbildningsmaterial om jämställdhet.

Föreningen Grunden arbetar sedan 2009 i ett nationellt jämställdhetsprojekt med medel från Allmänna Arvsfonden. Det är resultatet av den första nationella kvinnokonferensen ”Den jag är” som Grunden arrangerade för personer med intellektuell funktionsnedsättning.

Projektet ”Vi Andas Samma Luft” har som målsättning:

*Vi vill göra kvinnor och män medvetna om jämställdhet, så att vi alla får mer jämlikt och bättre liv, arbete, skola, boende och fritid.

*Vi vill få dagliga verksamheter och alla former av boenden till att göra likabehandlingsplaner för jämställdhet.

*Politiker och beslutfattare ska känna till att jämställdhetsperspektiv saknas i LSS-lagen.

Öppenhet och tillgänglighet

Som besökare i ALFA2:s verksamhet känner man sig välkommen, man möts av en öppen och välkomnande atmosfär. Besökare är välkomna till ALFA:s lokaler under dagtid alla vardagar, tisdagar och torsdagar pågår aktiviteter även på kvällstid.

Det är viktigt för alla människor att ha en plats till vilken man känner sig välkommen, där man kan mötas och ha ett socialt utbyte med varandra. Så här säger en av informatörerna i sin föreläsning:

Jag är stolt över vem jag är.

Vi måste sluta skämmas.

Tillsammans förstår vi att vi duger.

Vi behöver platser att mötas på.

Vi behöver jobba med våra egna frågor.

Vi behöver finna våra ståndpunkter.

Med stöd och coaching blir kunskaper och metoder tillgängliga.

Andra kan hjälpa oss i arbetet.

Men ingen kan göra det åt oss.

Tillgänglighetsarbete

Tillgänglighetsarbete är en prioriterad fråga i samtliga kommunala verksamheter i Laholm. Det framgår av kommunens politiska program för år 2011-2014 för personer med funktionsnedsättning. Det handlar om att öka den fysiska tillgängligheten och att se till att personer med funktionsnedsättning får tillgång till information och möjlighet till kommunikation.

Fysisk tillgänglighet

En fysiskt tillgänglig miljö är en förutsättning för att personer med olika funktionsnedsättningar ska kunna vara med i verksamheten. När ALFA2:s verksamhet i september 2010 skulle flytta från sina tidigare lokaler "Villa Fene" letade ALFA2gruppen aktivt efter lättillgängliga anpassningsbara lokaler. ALFA:s lokaler med tre grupprum, ett större mötesrum och ett gemensamt kök med tre bord att samlas kring, upplevs vara bra och välfungerande. Några informatörer säger att "på Villa Fene var det trångt och irriterat och kändes mer som ett vuxendagis. Irritationen har minskat på ALFA. Här kan man gå undan om det behövs". ALFA2:s lokaler finns nära tåg- och bussförbindelser. Negativt är att lokalerna inte finns centralt i Laholm, det ligger långt ut från centrum. En annan synpunkt som förs fram av en informatör i en tidningsartikel är att "här kör bilisterna i 40 - 50 km i timmen

utanför, men vägen saknar gångbanor trots att många går där”. Han menar att det är en säkerhetsfråga, inte bara för personer med intellektuell funktionsnedsättning.

Tillgänglighet i kommunikation och information

I ESF-ansökan (ESF, 2010 – 2012) nämns hemsidan som viktig för en fungerande kommunikation till berörda personer. Genom denna förbättras deras förutsättningar för delaktighet och inflytande i projektet och i samhällslivet i stort. ALFA2gruppen ska ha tillgång till, vara ansvariga för och ha möjlighet att lära sig lägga upp en egen hemsida.

Med hemsidan vill ALFA2gruppen sprida information om sin verksamhet och sitt synsätt. På så sätt ska man påverka och förebygga fördomar och attityder i samhället mot personer med intellektuell funktionsnedsättning. Information ska lämnas om det arbete som görs för jämställdhet i ett vidare begrepp än manligt och kvinnligt. En informatör som föreläser på Intradagarna 2010 säger så här om att arbeta med information:

”Vi gjorde också en hemsida, som vi tyckte blev väldigt bra. Tyvärr ligger den nere nu, men vi ska göra en ny. Att jobba med information har varit bra, då har vi fått tillfälle att fundera igenom vad vi vill säga och hur vi vill säga det. På så sätt har vi lärt oss mycket om oss själva och om samhället. Vi måste se till att vi syns och hörs. Om vi inte säger något kan ingen lyssna på oss. Vi hjälper varandra att förstå oss själva och världen”. (SOS Aktuellt 2010)

I ALFA2 har två informatörer och en coach bildat en arbetsgrupp för att arbeta med hemsidan. De har inte genomgått någon särskild utbildning för detta, utan har fått hjälp av kommunens IT-tekniker vid flera tillfällen. De har använt ett enkelt verktyg som några informatörer kan använda. Arbetet med att bygga upp hemsidan har pågått under stora delar av projekttiden. Vid projektperiodens slut är hemsidan inte klar men arbetsgruppen har lagt ut en länk till Facebook. Där kan man läsa följande beskrivning av vad ALFA2 handlar om:

”Demokrati och Delaktighet för personer med intellektuella funktionsnedsättningar. ALFA arbetar för att demokrati, delaktighet och inflytande ska vara tillgängligt för alla. Vi arbetar för gemenskap, självförtroende och vardagsmakt. Vi vill höras och synas som aktiva medborgare med viktiga saker att säga. Vi jobbar med att bygga gemenskap och självförtroende. Vi erbjuder personer med intellektuella funktionsnedsättningar möjlighet till delaktighet och inflytande genom att arbeta i demokratiska former. Vi jobbar för att personer med intellektuella funktionsnedsättningar ska kunna gå från LSS-insatser till arbete med lön. Vi erbjuder mötesplatser och aktiviteter på fritiden. Vi driver ett utvecklingsprojekt som medfinansieras av EU”.

Minnesanteckningar från Arbetsplatsmöten, Arbetsplatsträffar och Lägesrapporter visar att det tidvis pågått ett intensivt arbete för att få igång hemsidan. Periodvis har det tekniska och ekonomiska hinder fördröjt arbetet. Dessa problem har åtgärdats efter hand. Efter några motiga månader i slutet av 2010, där ALFA2gruppen kände sig illa bemötta och nedprioriterade av IT-ansvariga, lyckades så småningom kommunens IT-tekniker få tekniken att fungera. När detta var löst kunde informatörerna på nytt ta egna initiativ och mer självständigt ägna sig åt hemsidearbete. Några månader senare dyker det på nytt upp problem, dels med att det finns oklarheter och problem kring ekonomin och dels med att datorerna krånglar. Dessa problem har ALFA2gruppen upplevt som besvärande och hindrande. Under

sommaren och hösten 2011 har ett intensivt arbete pågått för att få klart arbetet. Med hjälp av en webbdesigner provar man olika möjligheter att bygga hemsidan. Arbetet tar längre tid än man förväntat sig. I början av 2012 intensifieras arbetet med hemsidan på nytt, hela ALFA2gruppen engageras. Vid projektperiodens slut är merparten av materialet klart att lägga ut på hemsidan, det saknas enbart bra bilder. Tanken är att en informatör som gått fotokurs ska hjälpa till att få fram dessa bilder.

Minnesanteckningarna visar att ALFAgruppen anser att det är svårt att hitta på Laholms kommuns hemsida. De har tagit upp det med ansvariga i kommunen. På denna hemsida beskrivs ALFA under området Daglig verksamhet och rubriken Alfa-Tian.

Coacherna anser att en anledning till att ALFA:s egen hemsida inte blivit klar, är att det varit svårt att samlat ta sig an och prioritera uppgiften. De säger att *”det har hela tiden funnits många olika spår att arbeta med och det händer hela tiden nya saker som tar tid och kraft”*.

Öppet Hus

Under sensommaren 2011 lade ALFA2gruppen ner mycket tid på att arbeta fram material till de två dagar med Öppet Hus som skulle arrangeras i slutet av september. Från mitten av juli månad pågick dessa förberedelser nästan varje dag. Informatörer arbetade då med stöd av coacherna fram informationsmaterial som skulle användas under dessa dagar, och också vid kommande föreläsningar och besök. Arbetet innebar många samtal och tankar kring delaktighet: Vad är delaktighet för mig? Hur kan man bli mer delaktig? Hur påverkar min funktionsnedsättning möjligheterna till delaktighet? I informationsmaterialet skrivs mycket om delaktighet, som ALFA2gruppen ser som en fråga om jämställdhet. Det handlar om att vara lika värda och att ha lika möjligheter i samhället. Till Öppet Hus togs även fram information om ALFA2:s verksamhet och deras arbete med Delaktighetsmodellen. Texterna omvandlades till foldrar, affischer och en Quiz om attityder. De arbetade även fram visitkort. ALFA2gruppens upplevelse är att arrangemanget med Öppet Hus blev mycket lyckat. ALFA2:s aktörer gjorde ett bra jobb med att ta hand om de 100 - 150 besökarna. Det gav även många nya kontakter. Bland besökarna fanns skolelever, medlemmar från föreningen Grunden i Göteborg och Malmö, representanter för dagliga verksamheter i Laholm, Särvux (Lärcentrum) och Arbetsförmedlingen samt kompetensutvecklare, allmänhet och politiker. De är även mycket nöjda med sitt informationsmaterial som de haft glädje av i flera sammanhang.

Utvärderarnas reflektioner

I utvärderingens analytiska moment har vi sammanvägt våra resultat från 1) intervjuer och annat material, 2) projektets syfte och mål från ESF-ansökan samt 3) det sammanhang projektet befunnit sig i och de förutsättningar som varit specifika för ALFA2. Utvärderingen har lagts upp med syftet att belysa projektarbetet retrospektivt. Anledningen till detta har varit att vi ganska snart upptäckte att ALFA2:s arbetsprocess varit komplicerad och gett en del problem under resans gång. Att i efterhand belysa en process som pågått i flera år har sina svårigheter. Det kan vara att deltagare har olika minnesbilder av händelseförlopp, vissa skeende är bortglömda och förloppens kontinuitet kan gå förlorad. Dessa svårigheter uppvägs dock i detta fall av att projektet är unikt i sina förutsättningar för att uppnå de målsättningar som är satta i projektplanen. En optimal värdering av projektet skulle kunna ha nåtts via t ex en följeforskning, men det har inte varit möjligt. En retrospektiv genomlysning på detta sätt hoppas vi ändå kan identifiera hinder och möjligheter som har fått betydelse för projektets resultat. Sådana erfarenheter kan bidra till kunskaper dels om projektarbeten av denna typ dels om hur vägen till arbetslivet för målgruppen kan underlättas.

Från en ganska komplicerad men svävande ansökningstext som formulerats något olika i flera versioner, har dock de grundläggande avsikterna kunnat lyftas fram. Huvudsyftet som genomsyrat projektarbetet hela vägen är att påverka omgivningens attityder till personer med intellektuella funktionsnedsättningar. Framför allt har det gällt dessa människors möjlighet att finnas på arbetsplatser ute i samhället som alla andra. Dessutom har uppgiften varit att prova olika former för stöd som kan underlätta vägen mot arbete, t ex samverkan mellan olika aktörer och upplysning även till målgruppen själv.

En grundläggande idé i projektet är alla människors lika värde, inflytande och delaktighet. Detta synsätt har präglat alla delar av ALFA2:s verksamhet, men har särskilt funnits i arbetet med att prova metoder för delaktighet. Vissa konkreta mål i ansökan har fått mindre utrymme som exempelvis att delta i nationella och internationella nätverk. ALFA2gruppen har gjort försök till internationella kontakter men har, så vitt vi kan bedöma, inte haft ork att mobilisera varaktiga kontakter. Vi kan också se att det inte har funnits tid för detta.

Ett problem som ALFA2 haft är att de nedskrivna målen för projektet skulle ha krävt omfattande arbetsinsatser och därmed tid för att kunna uppnås. Vi har på olika sätt både i intervjuer och i minnesanteckningar, kunnat konstatera att gruppen har känt sig tidspressad. De talar om egen stress men också om att coacherna varit stressade. De har således under projektets gång tvingats att koncentrera sig på vissa uppgifter. Det som prioriterats har varit det som gruppen tycker är meningsfullt, roligt och känner att man är duktig på.

Föreläsningarna är ett sådant exempel. Inför planeringen av ett fortsatt ESF projekt framförde ALFA2gruppen sina erfarenheter. De skriver bland annat: *"I ALFA2 har vi upplevt stress och splittring i fokus genom att projektet är låst till flera olika delområden. Vi har ofta upplevt en känsla av att inte hinna med. därför vill vi att ett nytt projekt bygger på en mera öppen projektbeskrivning."*

ALFA2 har således haft vittgående uppgifter och målbeskrivningar att förhålla sig till. I de beskrivningar vi får från den första tiden i projektet framgår att det var svårt för gruppen att greppa helheten i projektet. De hade ingen vana vid att organisera och planlägga en så komplex uppgift som skulle löpa under två års tid. Samtidigt skulle de finna formerna för att själv leda projektet. Coacherna var till en början avvaktande men gick sedan in och fann en metodik för att stödja gruppen att bryta ner uppgiften och finna verktyg för vardaglig planering. Lösningen på att skapa ordning på alla aktuella händelser blev en White Board där veckans aktiviteter skrevs in så att alla alltid kunde se vilka aktiviteter som var på gång. ALFA2gruppen behövde således flera månader på sig innan de funnit ett sätt att arbeta på tillsammans.

Vissa svagheter i detta avseende finns fortfarande kvar. Ett sådant problem är att informatörerna dokumenterar flitigt men inte systematiskt. Detta har gjort det svårt att i efterhand följa enskilda uppdrag och händelser tidsmässigt. De kan dyka upp och försvinna i minnesanteckningar men det ges inte en samlad bild. På samma sätt saknas tillgängliga statistiska uppgifter för att beskriva omfattning av olika insatser.

Olika fokus

Som vi nämnde inledningsvis är det vanligt att den inledande projektbeskrivningen efterhand måste justeras när frågeställningar ska konkretiseras. Så har även skett för ALFA2 och vi ger här några exempel. Under hela projekttiden har ALFA2 kämpat med Temakvällarna som de drivit i samarbete med Föreningen Tian. Samarbetet har varit nära bland annat för att fyra av informatörerna också finns i föreningens styrelse. Temakvällarna har haft flera syften bland annat har de varit en viktig ingång till ALFA2 för nya deltagare från målgruppen. Periodvis har Temakvällarna haft få besökare, vilket bekymrat. Arbetsgruppen har då på olika sätt försökt möta målgruppens behov av innehåll i träffarna och lyckats bra ibland. Det senaste året har dock mindre energi lagts på att finna former för dessa. En förklaring kan vara att efter sommaren 2011 skedde en del förändringar som kan ha påverkat vilka uppgifter ALFA2gruppen prioriterat mot slutet av projekttiden. Då startade ett projekt i kommunen som ska utveckla idén om sociala företag och en av coacherna fick i uppgift att ingå i detta på sin halva arbetstid. I samband med detta ökades också informatörernas intresse mot denna arbetsform som samtidigt gav dem en öppning in i framtiden. I minnesanteckningarna från hösten 2011 märks detta genom att studiebesök och egen kompetensutveckling fokuseras på socialt företagande. Samtidigt tycks detta konkurrera med de bekymmer man upplevde med att få Temakvällarna att fungera ändamålsenligt. Tiden räckte heller inte till för detta. Temakvällar som ju är ett samarbete med föreningen Tian har fortsatt, men möjligen med mindre kraft från ALFA2.

En annan förskjutning som skett under projekttidens senare del är att delaktighetsarbetet fått en ökad betydelse. ALFA2 identifierade hösten 2010 en metod, Delaktighetsmodellen, som de menade kunde vara användbar i delaktighetsarbete och ett komplement till Brukarråden, som vi beskrivit ovan. Under våren 2011 genomgick några coacher, personal och några informatörer utbildning till Vägledare enligt Delaktighetsmodellen. I samband med den aktiviteten blev också cheferna i verksamheten engagerade i detta arbetssätt. Tillsammans har

de och ALFA2 nu påbörjat en implementering av Delaktighetsmodellen inom LSS-verksamheterna. Detta är ett exempel av flera som visar på ALFA2gruppens ihärdighet och vilja att hålla fast i fokus i uppgifter som de finner är meningsfulla och som ger dem möjlighet att använda sin specifika erfarenhet av livet med funktionsnedsättning. Samtidigt har detta engagemang blivit omfattande och konkurrerat med andra uppgifter om tiden.

En uppgift i projektet har varit att arbeta fram en idé om Mentorskap. Tanken om mentorskap för att stödja nya deltagare i sin personliga utveckling är en beprövad modell och borde ha stort värde i detta sammanhang. En arbetsgrupp har beskrivit en Mentorskapsmodell (se bilaga 3) som visar på flera sammanhang där mentorskapet kan fungera. Vi har inte funnit någon strategi för ett systematiskt genomförande av modellen. Mentorskapet i den skisserade modellen har ibland annat riktats mot skolungdomar vid särskolan och nya deltagare till ALFA2. Mentorskapet är en viktig del i en kedja av stödsatser mot arbetslivet för de nya deltagarna. Denna del av mentorskapet tycks inte ha varit prövat särskilt mycket eftersom inflödet av nya deltagare inte varit så stort. I praktiken tycks själva mentorskapet inte tillräckligt testats i de olika sammanhang där det kan utvecklas.

Brukarstyrning

Eftersom ALFA2 ses som ett innovativt projekt med sin brukarstyrning har det varit särskilt intressant att följa hur denna arbetsform fungerat. I ansökan nämns att projektet "*är brukarstyrt med coach som uppmärksammar problem/behov*". (Projektansökan, 2009). Att vi har fördjupat oss i brukarstyrning, som fenomen och hur det fungerat och upplevts, beror på att samtliga i ALFA2gruppen och andra intervjuade har berört detta. Dessutom är det en ännu oprövad projektform för personer med intellektuell funktionsnedsättning. Det tycks saknas en konsensus från intressenter i projektet om vad man menar med brukarstyrning. Vem är brukare och vad styr man över? I vårt resultat har vi redovisat några viktiga iakttagelser kring ledning och styrning av projektet.

Ett sammanfattande intryck är att brukarstyrning inte är något enhetligt, det råder oklarheter om gränsdragningar och roller. Det kan vara så att begreppet brukarstyrning föder förväntningar om maktfördelning och självstyre som inte kan infrias. Informatörerna ser brukarstyrningen i konkreta vardagliga situationer som de hanterar vid sina Arbetsplatsmöten och Arbetsplatsträffar. I dessa lever de upp till grundläggande demokratiska principer om ledarskap, beslutsordning och dokumenthantering. De har accepterat att de inte hanterar ekonomiska frågor som rör projektet. Vidare är de klara över sitt arbetsrättsliga förhållande i kontakten med sin chef som anställda.

ALFA2gruppen berättar att de under det första året upplevde sig frustrerade över att det fanns en ledningsgrupp som de tyckte pekade ut vad ALFA2 skulle göra. Detta tycks ha skapat oro och stress pga. att det fanns så många mål att uppfylla. Efterhand verkar det som ALFA2 själv fick utvecklas med stöd från coacherna, som då också kunde bevaka att man följde projektplanen. Informatörernas berättelser pekar på att de bit för bit kände sig mer förtrodda med projektet, vilket kan tolkas som att de fått erfarenhet och bättre kunde hantera projektarbetet. De har tagit stort personligt och kollektivt ansvar för ALFA2projektet liksom att de försökt förvalta det förtroende de fått av kommunen genom denna projektform.

Gruppen har istället för makt, efterfrågat tydlighet och struktur som passar deras kognitiva förmåga.

Ett dilemma vid brukarstyrning med stöd av coach är rollfördelningen mellan coacher och informatörer. På vad sätt är informatörerna ”brukare” inom projektets ram? Ordet har blivit ett vanligt språkbruk, vilket vi inte har några synpunkter på. Men i vissa sammanhang kan det förvirra, påverka förväntningar och roller. Samtidigt är det svårt att finna ett korrekt uttryck för den styrform som avses här. Hur detta påverkat informatörernas är svårt att säga men vi kan konstatera att de haft flera olika roller att förhålla sig till.

Coacherna är anställda som projektledare och informatörerna har lönebidragsanställning med titeln informationsbiträde (informatör är en yrkestitel). Detta antyder att coacherna har ett uttalat ansvar för projektet gentemot kommunen. Nu tycks ALFA2gruppen inte ha bekymrat sig så mycket om tjänstetitlar, utan haft mer fokus på hur rollerna kunnat fungera i samverkan. Vår uppfattning är att detta i stort sett fungerat bra och att man funnit en fungerande relation mellan dessa roller. Man berättar tillsammans om att det funnits kriser och utmaningar dem emellan, men dessa har diskuterats i den gemensamma handledningen där man fått tid att reflektera och kunnat gå vidare.

Arbetslussen

I projektet är informatörerna på flera sätt huvudpersoner. Vi har konstaterat att de har fått dubbla roller dels som personer i målgruppen som ska komma närmare de öppna arbetsmarknaden dels som projektmedarbetare. Uppgiften som informatör blir ett mellansteg på vägen mot arbetet. Tiden som informatör ska vara en lärtid inför arbetslivet. Detta stämmer med vad informatörerna berättar för oss. Det är mycket man behöver lära sig om arbetslivet både formella krav och rättigheter samt sociala koder på en arbetsplats. Informatörerna har större eller mindre behov av sådant lärande och man kan därför behöva olika lång lärtid. En möjlighet har varit att prova på en arbetsplacering för att testa sig på arbetsmarknaden, s.k. ”utlåning”. Förhoppningen är att detta ska leda till en anställning. Informatörerna kan ses som de första arbetssökandena ur målgruppen som fått ALFA2 stöd. ALFA2gruppens ihärdiga insatser för att påverka attityder gett visst resultat. Men de signaler vi fått från olika intressenter vi intervjuat samt från ALFA2gruppen själv, är att det har funnits för få erbjudande av lämpliga arbetsplatser. Det gäller den kommunala sidan så väl som den privata.

Flera intervjuade upplever att arbetsmarknadens höga krav på anställningsbarhet bromsar utvecklingen. Systemet med olika modeller och regler kring samhällets stöd för anställning komplicerar också utslussningen. Detta är kanske en avgörande faktor till att projektets del med sluss ut mot arbetsmarknaden upplevs som mindre strukturerad och inte som en sammanhållen aktivitet. Utslussningen från ALFA2 tycks ha styrts av tillfälliga öppningar i matchningen mellan individer och tillgängliga sysselsättningar. Denna problematik är ett känt hinder vid arbetsrehabilitering och visar sig även här, trots en kraftfull satsning från kommunens sida för att uppmärksamma behovet av arbete för personer med funktionsnedsättning.

Erfarenheterna av ”utlåningen” är positiva men det finns några tecken på olösta hinder. En risk är den s.k. ”inlåsningseffekten” som här kan beskrivas som att den egna gruppen känns

trygg och priset att försöka på egen hand kan kännas så stort att man tvekar. Ett motargument som en del informatörer klart deklarerar är att de inte bara vill befinna sig i det ordinarie arbetslivets puls, utan också ser lönen som ett starkt argument. På grund av hur det inre arbetet varit organiserat kan det uppstå ett tomrum när någon informatör lämnar ALFA för en ”utlåning”. Lämnar man en viktig funktion i exempelvis förberedelser inför föreläsning eller Öppet hus kan ställa till det för de andra. Det kan bli risk för splittring och lojalitetskval.

Vi har intervjuat alla informatörer utom en, och således även de ”utlånade”. De har haft individuella upplägg och det är därför svårt att få en generell bild över hur det fungerat och vilka erfarenheter man gjort. Det stöd de haft är genom arbetssamordnaren som de känner väl och en välinformerad arbetsplats. Något stöd liknande supported employment eller mentorskap, har inte nämnts. ALFA2 har dock pågått för kort tid för att vi ska kunna värdera framgången av detta arbete. Sådana insatser får räknas till de långsiktiga övergripande mål som Tideman (2009) nämner och som kan ta många år innan de kan värderas.

Så långt de som har anställning som informatörer, men ALFA2 vänder sig till en större målgrupp, därför har en viktig uppgift varit att få kontakt med fler ur denna. I ansökningstexterna finns inga tydliga uppgifter om hur många personer som kan tänkas ha behov av ett stöd som ALFA2 kan ge. De intressenter vi intervjuat menar att det finns ett mörkertal som återfinns i grundskolan och som inte kommer i kontakt med det skydds nät som Arbetsförmedling och skolan arbetat upp. Ingången för dessa unga människor skulle vara via det som kommit att kallas sociala slussen som t ex Temakvällar eller andra öppna ALFA arrangemang i kommunen. Man menar att det första steget för många är att bryta isolering och uppleva gemenskap, få kontakt med mentor hos ALFA och sedan diskutera vidare. För ALFA2 har det varit svårt att nå ut med sitt erbjudande på bred bas. Trots att de har varit kända lokalt genom media och press, besökt olika träffpunkter och haft samarbete med särskolor har inflödet varit mindre än önskat. De vanligaste ingångarna till sociala slussen har varit genom någon bekant eller från LSS handläggare. En fråga som man bör ställa sig är hur stort inflöde av nya kandidater till ALFA2:s stöd hade verksamheten orkat med?

En sammanfattning av idén om stödet ut i arbetslivet som ALFA2 önskat att praktisera, har vi uppfattat som ett flöde där ingången är den sociala slussen som kan vara mer eller mindre viktig. Vid behov kan personligt mentorskap aktiveras. Nästa steg är en mer individuellt anpassad plan för personen via coachsamtal eller med arbetssamordnaren. Ett möjligt steg har varit att ansöka om att bli informatör under projektiden. ”Utlåning” kan vara det slutliga steget mot ett arbete som i de flesta fall skulle knytas till någon form av stödordning.

Attitydpåverkan

Attitydförändring och attitydpåverkan vad gäller personer med intellektuella funktionsnedsättningar och deras arbetsmöjligheter, är den övergripande insats som ALFA2 konsekvent genomfört i stort sett alla uppgifter. Detta nämns också i ansökningstexterna som ett huvudsyfte. Att mäta effekter av attitydpåverkan är inte lätt och kräver viss tidsrymd och metodik. Vi har därför valt att istället belysa attitydpåverkan som ett övergripande synsätt i ALFA2:s arbete och vilka tillvägagångssätt man använt.

I vår resultatredovisning framgår att ALFA2gruppen sett föreläsningar och andra framträdanden som meningsfullt och engagerande arbete. Coacherna som följt deras utveckling påpekar också hur betydelsefullt det varit för var och en att tänka igenom sin egen berättelse och återge den för publik. Coacherna har spelat en viktig roll för informatörerna för att ta fatt i sin berättelse. Det har gällt från igångsättandet till att avsluta sin berättelse. Första gången har det tagit tid och krävt mycket koncentration och arbete. Coacherna understryker att det är informatörerna som själv som fått ihop sina berättelser och framförandet är ju helt deras eget. Efter framträdandena har gruppen tillsammans gått igenom vad som varit bra eller kunde bli bättre för att lära sig av sin prestation. Coacherna som ser det stora arbete som informatörerna lägger ner innan framförandet och deras trötthet efteråt, understyrker att man aldrig får glömma att det kanske är här i som den stora prestationen ligger. Det är lätt att glömma detta när man ser deras korta medryckande presentationer. Framgången kan vara dubbelbottnad om den får omgivningen att bara se framträdandet och inte förstår hela insatsen. Samtidigt är det viktigt att den kompetenta sidan uppmuntras och tas till vara.

Som ett led i att synas och sätta fokus på sitt budskap var en viktig uppgift för ALFA2 att skapa en hemsida. En sådan skulle onekligen vara en tillgång för personer ur målgruppen som letar efter kontakt. När vi gått igenom minnesanteckningar från Arbetsplatsmöten, Arbetsplatsträffar och Lägesrapporter har arbetet med hemsidan i perioder och ganska ofta, varit på tal. Det har till stor del handlat om bekymmer som ALFA2gruppen inte själv rått över, som vi redovisat tidigare. Detta kan vara ett exempel på hur viktigt det är att tänka på en väl anpassad arbetsmiljö för att arbetsuppgifter ska kunna fullföljas. ALFA2gruppen har lovats stöd från tekniker och andra kunniga i datahantering och kontakter har skapats. Trots det har dessa efter ett tag tappat fart. Vid ett tillfälle diskuterade ALFA2 att skriva ett protestbrev till den tekniska chefen. Enligt deras egna anteckningar upplevde de sig nedprioriterade av kommunens tekniska service. Hemsidan är ännu inte på plats men har framskridit. Denna situation kan tolkas på olika sätt och vi har inte en tillräcklig information att i efterhand få en entydig bild av den. Vi kan dock peka på att ALFA2gruppens stödbehov på g a deras funktionsnedsättning i denna arbetsuppgift inte tillräckligt uppmärksammas av servicefunktioner som projektet har rätt att utnyttja. ALFA2gruppen har dock öppnat en Facebooksida som de själv kunnat skapa och som blivit en kontaktväg utåt.

Samverkan

Stödet från det nära omgivande arbetslivet, offentliga och privata, har uppmuntrat men samtidigt har brister visat sig under projektiden. Det har bland annat gällt kontakten med Försäkringskassan som handhar aktivitetsersättning och det ekonomiska trygghetssystemet. Denna kontakt visade sig alldeles nödvändig för att ge information om olika regler när man fick tjänst. Det skapade mycket oro men reddes ut genom att en särskild personlig kontakt upprättades mellan Försäkringskassan och ALFA2. Samma intresse ett närmare samarbete har väckts från Arbetsförmedlingen och andra sociala projekt i kommunen.

Tillgången på anpassningsbara arbeten i närmiljön har inte varit så stor som man önskat. Ett mål har varit att personer ur målgruppen ”bereds möjlighet att aktivt söka arbete/sysselsättning, utifrån egna identifierade resurser och intressen, på den öppna

arbetsmarknaden.” (Projektansökan, 2009). Det innebär att unga ur målgruppen ska ges möjlighet att välja en utbildningsväg eller arbete som är personligt anpassat efter intresse och egna resurser. Dessa formuleringar syftar på att det ska finnas arbetsmöjligheter utanför projektets ramar. I projektansökan framgår också att det är i linje med politiska beslut i Laholms kommun att skapa fler kommunala anställningsmöjligheter för målgruppen. ALFA2projektets erfarenheter understryker behovet av att hela rehabiliteringskedjan, dvs flera aktörer i samhället, är aktiverade för att detta ska lyckas.

Slutsatser

Ett sammanfattande intryck av ALFA2projektet är att gruppen som arbetat med det gjort ett stort arbete under relativt kort tid. Deras förutsättningar har varit speciella p g a informatörernas funktionsnedsättning och ovana vid att fungera i ett strukturerat arbetssammanhang. Men det är också detta som varit en av utmaningarna med projektet. Stödet från coacherna har visat att personer med intellektuell funktionsnedsättning kan lära sig att fungera i arbetslivet.

Vi har sett två huvudspår i projektet, dels attitydpåverkan dels arbetslinjen. När vi summerar resultatet framstår syftet att påverka attityder som det mest framgångsrika. ALFA2 har genom sitt uppmärksammade arbete med attitydfrågor blivit välkända i en vidare krets utanför Laholms kommun. Om detta arbete kommer att ge bestående effekter i form av mer accepterande hållning gentemot målgruppen återstår att se. Projekttiden är för kort för att värdera sådana effekter som dessutom ofta behöver tid för att slå rot. Det vi kan konstatera är att ALFA2gruppen genom sitt engagemang i uppgiften har skapat ett sätt att arbeta med attitydpåverkan som så här långt visat sig mycket uppskattat.

Det andra huvudspåret, arbetslivsfrågorna, har varit svårare för gruppen att fokusera. Dessa frågor är mer komplexa och svåröverskådliga. De finns både på individuell och på kollektiv nivå, vilket kräver olika hantering. Det tycks som ALFA2 inte funnit en fungerande och sammanhållande strategi för att utveckla detta arbete. Ett problem som vi registrerat verkar vara svårigheten att få kontakt med de personer ur målgruppen som inte gått i särskola men ändå kan räknas till målgruppen. De kommer inte automatiskt in i Arbetsförmedlingens skyddsnät. Följden av detta har blivit att den framtagna Mentorskapsmodellen inte har testats i större omfattning. Relativt få personer har rört sig ut i arbetslivet under projektets gång. I stort sett är det informatörerna själva som i viss mån lyckats med detta. Informatörerna är en del av målgruppen och blir på så sätt goda exempel på hur man kan lyckas med att påbörja sin väg ut i arbetslivet.

Erfarenheterna visar att ALFA2:s betydelse har varit att växa tillsammans, coaching, handledning och förtroendet från kommunen att genomföra projektet med s.k. brukarstyrning. Detta är dock inte tillräckligt eftersom mottagarsidan, dvs. arbetsmarknaden, offentlig och privat, måste skapa lämpliga arbetstillfällen. Vår uppfattning är att det funnits för få erbjudanden som också kunnat ge valmöjligheter för dessa arbetssökanden. Detta kan bli en akilleshäla för strävan att öppna arbetsmarknaden för personer med intellektuell eller kognitiv

funktionsnedsättning. Vi konstaterar att projektets båda huvudspår här möts, då tillströmningen av arbetserbjudanden till viss del beror på upplysning.

Ett resultat av ALFA2projektet som arbetssluss är att informatörernas arbete i projektet visat betydelsen av att få en arbetsträning av detta slag som en förberedelse inför arbetslivet. Det speciella momentet, som vi vill lyfta fram, är att tillsammans med andra med samma problematik få utvecklas in i arbetslivet, kamratstöd. Poängen är att ALFA2 har erbjudit arbetslika former med krav på prestation och uthållighet och på så sätt är annorlunda än exempelvis gemenskapen i en förening. Detta moment i en arbetssluss för unga med intellektuell och kognitiv funktionsnedsättning, tycks kunna väsentligt öka möjligheterna att klara kommande arbetsplatser.

ALFA2 avslutades den sista februari 2012 och gled över i ett nytt projekt ALFA3. Vi har inte tagit del i någon slutlig avrapportering av ALFA2 ännu. Avslutningen av projektet har inte varit särskilt märkbart i det arbete vi iakttagit. Mot slutet av projektet har tankarna om att starta socialt företag upptagit informatörsgruppens engagemang. Detta visar, enligt vår uppfattning, att ALFA2projektet varit ett nödvändigt mellansteg för informatörerna för att med full kraft, gott självförtroende och med sina erfarenheter av inflytande och delaktighet i arbetslivet, nu kunna ta tag i de konkreta arbetsfrågorna. Dessa tankar har övergått till en ansökan om ett nytt ESF projekt, ALFA3. Ansökan visar att flera av de lösa trådar som vi funnit kommer att utvecklas vidare i det nya projektet. Dessa kan förhoppningsvis inlemmas i projektet med hänsyn till det ALFA2gruppen uttrycker i sina nedtecknade synpunkter inför ett nytt projekt: *"Tidsaspekten är oerhört viktig: Gruppen behöver få tid att genomsöka området och undersöka delaktighetsbegreppet och vilka behov och hinder som finns. Arbetstakten måste vara anpassad för gruppen och det måste finnas möjlighet att arbeta med ett delområde i taget genom att delområdena upptäcks och definieras under en process som också innefattar samarbetspartners, fokusgrupper, experter och forskare och andra"*. Vi ansluter oss till dessa tankar eftersom de bekräftar det vi iakttagit i utvärderingen av ALFA2 som inte helt varit anpassad till de förutsättningar gruppen behöver för att fungera optimalt.

Ett slutligt resultat av ALFA2 kan sägas ligga i nästa projekt. Informatörerna har tillägnat sig en starkt känsla av empowerment både på individ- och kollektiv nivå. Hur pass väl denna kan tas tillvara beror inte endast på gruppen själva utan i hög grad på omgivningens öppenhet gentemot dem. En positiv faktor är att de två ALFAprojekten befinner sig i en tid då Laholms kommun satsar på projektet Livslust. Detta går ut på att stärka medborgarnas känsla av delaktighet och medansvar för sin livssituation. Politiker och chefer på alla nivåer inom sociala verksamheter i Laholm, som vi varit i kontakt med, har varit positiva till ALFA2:s arbete och sett värdet av deras insatser.

För att göra ALFA2projektet rättvisa rekommenderar vi att ALFA2gruppen och berörda intressenter inom kommunen tillsammans granskar de erfarenheter som man gjort och slår fast hur dessa kan föras vidare och ytterligare förstärkas i kommande projekt. Tydligare rollfördelning, beslutsdomäner, ansvarsområden o s v behövs för att arbetet ska kunna fungera effektivt. En liknande uppföljning skulle kunna göras under hösten 2012 för att belysa i vad mån informatörernas erfarenheter av delaktighet och inflytande har kunnat tas tillvara i den fortsatta verksamheten.

Till sist

... vill vi lämna några personliga reflektioner kring utvärderingsarbetet. Det har varit stimulerande att få insyn i en så nyskapande verksamhet som ALFA2. ALFA2gruppen:s och övriga intressenters engagemang för projektet har inte varit att ta fel på. Vi har blivit varmt välkomnade i ALFA:s lokaler och mötts av öppenhet när det gällt att beskriva projektets fördelar så väl som svårigheter.

Referenser

- Brännberg, T. (1996) Eldsjälar och projektmakare. Kap 5. I Sahlin, I. (red) (1996) *Projektets paradoxer*. Lund: Studentlitteratur.
- Dahlberg, M. Vedung, E (2001) *Demokrati och brukarutvärdering*. Lund: Studentlitteratur.
- ESF, (2009). Sammanfattning av förprojektet. ESF:s Projektbank. Hemsida: www.esf.se/sv/Projektbank/Behallare-for-projekt/Vastsverige/ALFA-2/ (hämtat 120430).
- ESF, (2010 - 2012). ALFA2 Genomförande. ESF:s Projektbank. Hemsida: www.esf.se/sv/Projektbank/Behallare-for-projekt/Vastsverige/ALFA2-Genomforande/ (hämtat 120430).
- Gillberg, G. (2003) *Projekt Naturgårdarna. Utvärdering av projekt Naturgårdarna april 2001 – december 2002*. Göteborgs universitet, Institutionen för arbetsvetenskap.
- Gullacksen, A-C, (2010) *Delaktighetsmodellen. En väg mot empowerment*. FoU Skåne Skriftserie 2010:2.
- Hejdedal, R-M, (2010) *Har Delaktighetsmodellen ökat brukarnas möjligheter och förmåga att ha inflytande över sina liv?* FoU Skåne Minirapport 10.
- Hejdedal, R-M, (2011) *Har Delaktighetsmodellen ökat brukarnas möjligheter och förmåga att ha inflytande över sina liv? Erfarenheter från Lund*. FoU Skåne Minirapport 11.
- Intra, (2011) Tidskriften Intra 1/11.
- Karlsson, M. (2011) Den lilla studiens betydelse, om Fountain House. kap 7. I Piuva, K. Börjeson, M. Lobos C. red. (2011) *Utvärdering i praktiken. Om att värdera socialt arbete för människor med psykiska funktionshinder*. Lund: Studentlitteratur.
- Livslust (2008) Projektplan. Utvecklingsprocess riktar till verksamheter för personer med funktionsnedsättningar. Dnr : 2009-000137
- Nyhetsbrev nr 2009:2, Laholm. Till LSS verksamheter samt social psykiatrisk verksamhet.
- Nyhetsbrev nr 2010:4, Laholm. Till LSS verksamheter samt social psykiatrisk verksamhet.
- Projektansökan, (2009). Laholms kommun. Diarienummer 2009-305004.
- Socialstyrelsen, (2001) *Brukarråd och brukarrevisioner inom verksamheter för personer med psykiska funktionshinder*. Socialstyrelsen Artikelnr: 2001-123-81.
- SOS Aktuellt (2010). Nummer 6, 2010/. www.sosaktuellt.fi/tidningen/tidningar_2010/
- Stäaf, A. & Johansson, L. (2008) ”Vi bestämmer bägge två, alla bestämmer” – en kvalitativ studie om delaktighet och medbestämmande inom föreningen Grundens dagliga verksamhet. Uppsats vid Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet.
- Tideman, M. (2009) Utvärdering av förprojektering av ALFA2. November 2009.